

Voor elke school pedagogische adviezen.

Joukje Oirbans

Meesterstuk in het kader van de opleiding Master SEN.

Leerroute: Gedragsspecialist

Jaar: 2010-2011

Student: Joukje Oirbans

Studentnummer: 2156834

Begeleiding door: W. v.d Meeberg

Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg Tilburg

Voorwoord.

Een jaar vol van verdriet, een jaar vol van pijn, een jaar vol van gemis, een jaar vol van teveel veranderingen, een jaar vol van ongelukkig zijn.

Ik draag dit meesterstuk op aan mijn vader, van wie ik in oktober afscheid heb moeten nemen. Door de vele zorgen en het grote verdriet is het moeilijk geweest om vol te houden. Maar ik heb het gewild, ik heb het gedaan en ik weet zeker dat mijn vader trots zal zijn, zoals hij altijd was.

In het volgende meesterstuk wat u gaat lezen is geschreven naar aanleiding van mijn opleiding tot gedragsspecialist Master-sen. Hierin kunt u lezen hoe ik mijn praktijkonderzoek heb uitgevoerd in het tweede jaar van mijn opleiding.

Dit onderzoek ik mede tot stand gekomen door mijn supervisiegroep. Zij hebben mij bijgestaan in moeilijke tijden en mij steeds weer kunnen motiveren om door te zetten. Hierbij spelen mijn supervisor Willy van de Meeberg en haar partner Piet Koppejan, een grote rol. Door hun positieve feedback en het blijven vertrouwen in mij, ben ik in mijzelf blijven geloven, waardoor ik door heb kunnen zetten. Ik dank hen allemaal voor de feedback die zij mij gegeven hebben om mijn onderzoek tot het volgende resultaat te brengen.

Daarnaast wil ik ook mijn moeder en haar partner bedanken. Zij zijn er geweest om mij op te vangen als ik het even niet meer zag zitten en hebben zorg gedragen voor mijn persoonlijke welbevinden.

In het bijzonder bedank ik mijn zus, Lonneke Oirbans. Samen zijn wij twee jaar geleden begonnen aan deze opleiding. Alle gebeurtenissen van de afgelopen twee jaar heeft ons nader tot elkaar gebracht en de hechte band die er altijd is geweest is nog sterker geworden.

Inhoudsopgave

Voorwoord.	2
Inhoudsopgave.	3
Samenvatting.	5
1. Inleiding.	6
2. Uit de theorie.	9
3. De uitvoering.	19
4. Wat heb ik verzameld?	22
5. Analyse van de resultaten.	29
6. Antwoorden en conclusies.	34
7. Evaluatie.	37
8. Nawoord.	39
9. Literatuurlijst.	40
Bijlagen	41

Samenvatting.

Dit onderzoek is ontstaan, omdat ik in mijn onderwijspraktijk steeds vaker zie dat er een groot verschil is in de begeleiding van de leerlingen tussen mijn collega's. Ik ben mij steeds meer gaan afvragen of mijn collega's wel voldoende kennis hebben van de REC- 4 stoornissen die binnen mijn onderwijspraktijk voorkomen. In mijn functie als Intern Begeleider van de school is het mijn taak om mijn collega's zo goed mogelijk te begeleiden in hun werk. Ik ben genoodzaakt om mij daarbij aan bepaalde regels en afspraken te houden die zijn vastgesteld in mijn onderwijspraktijk.

Zijn deze regels en afspraken wel zinvol? Worden deze functioneel ingezet door mijn collega's? Ik wil in mijn onderzoek concrete handelingsadviezen ontwikkelen om de locatiespecifieke afspraken zo goed mogelijk overeen te laten komen met de adviezen die worden gegeven vanuit de theorie. Graag zou ik zien dat de leerlingen de begeleiding krijgen die effectief is voor hun sociaal- emotionele ontwikkeling, zodat zij naast het behalen van hun diploma ook klaar zijn voor het leven in de huidige maatschappij. Dit hoop ik te bereiken door mijn collega's de juiste tips en adviezen aan te bieden met mijn locatiespecifieke handelingswijzers.

Ik heb ervoor gekozen om de theorie te gebruiken die afkomstig is uit het boek "Pedagogische adviezen voor speciale kinderen, Trix van Lieshout. (2009) *een praktisch handboek voor professionele opvoeders, begeleiders en leerkrachten*". Ik heb zelf veel baat gehad bij de adviezen van Trix van Lieshout om mijn persoonlijke kennis over de REC- 4 te vergroten. In haar boek worden echter de meest voorkomende REC- 4 stoornissen besproken, wat voor mijn onderzoek niet haalbaar is geweest. Ik heb er daarom voor gekozen om een keuze te maken uit de drie meest voorkomende stoornissen binnen mijn onderwijspraktijk. Na het bestuderen van dossiers en het afnemen van een enquête onder mijn collega's is gebleken dat de stoornissen ADHD, ODD en PDD-NOS het meeste voorkomen. Uit de enquête is ook gebleken dat het merendeel van mijn collega's de nodige begeleiding kunnen gebruiken en zich meer willen verdiepen in deze drie stoornissen. Na het kiezen van drie stoornissen en het kiezen van drie collega's die ik bij mijn onderzoek ga betrekken, is het onderzoek van start gegaan.

Al gaande het onderzoek heb ik kunnen ontdekken dat de regels en afspraken die op school de school waar ik werkzaam ben, worden gehanteerd niet altijd het gewenste effect hebben

bij de leerlingen. Sommige regels en afspraken blijken een zodanige aanpassing nodig te hebben om deze zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de adviezen die passen bij de stoornissen. Omdat elke stoornis vraagt om een aparte aanpak heb ik ervoor gekozen om bepaalde regels en afspraken in zoverre aan te passen, zodat zij effectief zijn voor een leerling met zowel ADHD, ODD en PDD-NOS.

Door het observeren in de lessen van de drie leerkrachten en het voeren van gesprekken met deze collega's heb ik mijn handelingsadviezen locatiespecifiek kunnen maken. Ik weet nu op welke manier de regels en afspraken het beste ingezet kunnen worden bij de begeleiding van de leerlingen. De verdere stappen die ik genomen heb en het eindresultaat wat hieruit is ontstaan, kunt u vinden in het meesterstuk wat u nu aan het lezen bent.

1. Inleiding

Ik ben drie jaar werkzaam op een Voortgezet Speciaal Onderwijs school in Bergen op Zoom. Deze school is een REC- 4 school voor leerlingen van het gehele VMBO. De leerroutes BBL (Basis Beroepsgerichte Leerweg), KBL (Kader Beroepsgerichte Leerweg) en TL (Theoretische Leerweg) worden hier aangeboden.

De populatie leerlingen bestaat uit leerlingen met gedragsproblemen, zoals Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD), Autisme Spectrum Stoornis (ASS), Oppositioneel Opstandige Gedragsstoornis (ODD), Angststoornis, Hechtingsproblematiek enz..

Op de school waar ik werkzaam ben wordt het VMBO niveau aangeboden, zoals dit op alle andere reguliere scholen gebeurt. De school kenmerkt zich door het hanteren van vaste groepen met een dezelfde groepsleerkracht. De leerlingen krijgen niet elk lesuur les van een vakdocent, maar de groepsleerkracht biedt alle vakken aan. Hierbij staat de sociaal-emotionele ontwikkeling centraal en dit wordt door middel van duidelijke regels, afspraken en structuur in elk lesuur toegepast.

Driemaal per week wordt ook een lesuur SOVA (Sociale Vaardigheden) ingeroosterd en werken we aan de hand van de methode 'Leefstijl' aan deze sociale vaardigheden.

Door middel van de Handelings Gerichte Diagnostiek wordt de sociaal- emotionele ontwikkeling goed in de gaten gehouden. Drie keer per schooljaar wordt er een individueel handelingsplan opgesteld door de groepsleerkracht. Daarnaast wordt er ook twee keer per schooljaar een persoonlijk Kerndocument bijgesteld, waarin alle persoonlijke gegevens van de leerling worden bijgehouden, betreffende diagnoses, behandelingen, thuissituatie en de sociale vaardigheden. In bijlage 1 kunt u hier een voorbeeld van bekijken. Hierin worden ook lange termijn doelen beschreven. Dit alles wordt gecoördineerd en gecontroleerd door de Commissie van de Begeleiding (CvB), bestaande uit een schoolpsycholoog, maatschappelijk werkende, Intern Begeleider en de Locatie manager en/of teamleider.

Probleemstelling

De afgelopen drie jaar ben ik werkzaam geweest in verschillende groepen, afwisselend van een eerste jaar TL groep, een tweede jaar BBL groep en een TIME-OUT klas, waarin de leerlingen tijdelijk extra zorg en structuur aangeboden krijgen. De TIME- OUT klas wordt ingezet voor de leerlingen die in hun huidige klas niet meer voldoende kunnen werken aan hun persoonlijke doelen en meer structuur en rust nodig hebben. Daarnaast ben ik ook een half jaar werkzaam geweest als fulltime Intern Begeleider. Momenteel ben ik de parttime groepsleerkracht van een derde jaar KGT(Kader gemengd Theoretische leerwerk) groep en parttime Intern Begeleider. Deze vele wisselingen zijn noodzakelijk geweest door de flinke groei die onze school heeft gemaakt in de afgelopen drie jaar en de vele wisselingen binnen de directie.

Door deze groei zijn er veel nieuwe leerkrachten aangenomen. Deze leerkrachten komen grotendeels uit het regulier onderwijs of direct van de PABO (Pedagogische Academie voor het Basis Onderwijs). Daarnaast werken wij ook met onderwijs ondersteunend personeel. De structuur die wij op school bieden is bij elk personeelslid duidelijk en wordt consequent toegepast. De manier van werken met dit type leerling is nog niet altijd op elkaar afgestemd. Deze nieuwe leerkrachten, die nog niet lang werkzaam zijn binnen het REC-4 onderwijs, hebben nog niet voldoende kennis van de stoornissen die bij ons op de locatie voorkomen. De meest voorkomende REC-4 stoornissen bij ons op de locatie zijn: ADHD, PDD- NOS en ODD. Deze stoornissen komen tijdens onderwijs inhoudelijke vergaderingen wel eens aan bod door middel van het beschrijven van de kenmerken van deze stoornissen, maar specifieke handelingsadviezen worden niet aangeboden. Enkel tips komen dan aan bod.

Vooraf tijdens vrije momenten bij ons op school, zoals de pauzes, sportlessen en beloningsmomenten zijn alle leerkrachten betrokken bij alle leerlingen van de school. De leerlingen worden dus niet alleen door hun eigen leerkracht aangesproken, maar ook door een voor hem onbekende leerkracht.

Tijdens intervisiemomenten geven leerkrachten aan dat zij het lastig vinden om te ontdekken hoe je een leerling met een bepaalde stoornis het beste kunt aanspreken en in welke mate zij bepaalde zorg nodig hebben. Leerkrachten geven elkaar daarin tips waar ze mee aan de slag kunnen, maar hierover zijn geen specifieke afspraken gemaakt.

Ik vind het erg belangrijk dat de meest voorkomende stoornissen bekend zijn bij alle betrokken leerkrachten en assistenten. Daarnaast wil ik bereiken dat iedereen op dezelfde manier handelt en iedereen consequent de afspraken die we gemaakt hebben op onze locatie toepast.

Aan de hand van dit meesterstuk hoop ik handelingswijzers te kunnen aanbieden aan alle medewerkers bij ons op school, zodat iedereen op dezelfde manier handelt naar de leerlingen toe en wij elkaar als collega hierbij kunnen ondersteunen.

Onderzoeksvraag

Ik onderzoek wat de inhoud van een locatie specifieke handelingswijzer moet zijn, omdat ik wil weten wat het voor effect heeft op de omgang met de REC-4 stoornissen: PDD-NOS, ADHD en ODD. Teneinde ik weet hoe ik leerkrachten kan ondersteunen in mijn functie als gedragsspecialist betreffende deze locatie specifieke handelingswijzers, zodat de leerkrachten mijn ontworpen handelingswijzers op dezelfde manier kunnen toepassen in de praktijk.

Deelvragen

1. Wat is er tot op heden bekend bij mijn collega's betreffende de stoornissen ADHD, PDD-NOS en ODD? (nulmeting d.m.v. vragenlijst collega's gekoppeld aan de schaalvraag)
2. In hoeverre kunnen onze vaste schoolregels en afspraken gekoppeld worden aan de specifieke handelingswijzers?
3. Op welke manier kan ik de ontwikkelende handelingswijzers pakkend en boeiend maken voor mijn collega's, zodat zij hier daadwerkelijk gebruik van gaan maken?

2. Uit de theorie.

In dit hoofdstuk ga ik na welke theorieën van belang zijn om mijn handelingswijzers te realiseren. Ik zal de REC-4 stoornissen, ADHD, PDD-NOS en ODD aan bod laten komen en eventuele adviezen die in verschillende theorieën worden beschreven bestuderen. Hieruit haal ik de nodige informatie die ik kan gebruiken voor mijn onderzoek.

De drie REC-4 stoornissen.

Om de handelingswijzers voor de stoornissen PDD-NOS, ADHD en ODD te maken, is het noodzakelijk voorafgaand iets over deze drie stoornissen te benoemen. Hieronder zal ik over deze drie REC-4 stoornissen kort iets weergeven.

ADHD

*“Niets in deze wereld is kostbaarder dan het gevoel gewenst te zijn.
(M. Baard en D. v.d. Elst, (4^e druk, 2007) Ongewild Lastig, blz 48)*

ADHD is een afkorting van Attention Deficit Hyperactivity Disorder. Kinderen met ADHD zijn impulsief en over beweeglijk en hebben aandachts- en concentratieproblemen.

ADHD behoort tot de zogenaamde externaliserende psychische stoornissen.

ADHD is een neurobiologische stoornis. Het controlemechanisme van de hersenen werkt niet goed, waardoor er problemen kunnen ontstaan in het werkgeheugen, de aandacht en het plannen en afmaken van taken. Leerlingen met ADHD reageren overgevoelig op prikkels en hebben moeite met het opvolgen van instructies en het aansturen van de motoriek.

ADHD kan veel gevolgen hebben op cognitief gebied, sociaal- emotioneel gebied en pedagogisch gebied. Binnen het Voortgezet Speciaal Onderwijs wat wij bieden staat de sociaal-emotionele ontwikkeling centraal. Dit vlak wil ik dan ook op de eerste plek zetten in mijn handelingsadviezen.

Na het lezen van verschillende theorieën en het volgen van de modules over de psychiatrische stoornissen tijdens de opleiding ben ik veel te weten gekomen over ADHD. Dagelijks kom ik leerlingen tegen die gediagnosticeerd zijn met ADHD. De kenmerken die ik hierboven benoem, zie ik dan ook veelvuldig terug. ADHD is met medicatie goed op te vangen, waardoor een grote hoeveelheid leerlingen met een diagnose ADHD ook kunnen functioneren binnen het regulier onderwijs.

Binnen mijn onderwijspraktijk zie ik vooral de leerlingen met ADHD die naast het gebruik van medicatie veel baat hebben bij een prikkelarme omgeving en dagelijkse structuur. Voor mij als leerkracht heeft dit ervoor gezorgd dat ik dit consequent toepas in de praktijk.

PDD-NOS

PDD-Nos staat voor Pervasive Developmental Disorder Not Otherwise Specified, oftewel in het Nederlands vertaald een pervasieve ontwikkelingsstoornis niet anders omschreven. Het gaat hierbij om een restgroep binnen de autisme spectrum stoornissen. Kinderen die deze diagnose krijgen, voldoen niet aan alle kenmerken van een autistische stoornis of hebben de kenmerken in mindere mate. PDD – NOS komt op alle intelligentieniveaus voor. Er is vaak sprake van een verlaagde taalontwikkeling. Deze kinderen hebben voornamelijk moeite met het verwerken van gesproken informatie. Kinderen met PDD – NOS kunnen druk zijn. Zij hebben last van concentratieproblemen en handelen regelmatig impulsief. Deze concentratieproblemen zijn meestal een mechanisme tegen angsten en onvermogen. Kinderen met PDD – NOS reageren op iedere situatie anders. Iets wat voor de buitenwereld vaak verwarrend werkt en wordt gezien als manipulatief. Een kind met de diagnose PDD-NOS kan dan ook verkeerd begrepen worden door een leerkracht of de leerkracht weet niet altijd in elke situatie wat de leerling bedoelt. Binnen mijn onderwijspraktijk is meer als 50 % gediagnosticeerd met PDD-NOS, veelal in combinatie met andere psychiatrische stoornissen. Binnen mijn onderwijspraktijk wordt er bewust voor gekozen om deze leerlingen zoveel mogelijk bij elkaar in een groep te zetten, vanwege de specifieke aanpak waar deze leerlingen mee gebaat zijn. Zoals prikkelarme werkplekken die geheel zijn afgesloten van de rest van de klas. Ook wel het 'in de kast' werken genoemd. Of de individuele begeleiding in plaats van een groepsgerichte aanpak. Aangezien er schoolbreed gekozen is voor een groepsgerichte aanpak binnen onze school, vind ik het als leerkracht vaak lastig om deze leerlingen zo effectief mogelijk te begeleiden bij hun sociale- emotionele ontwikkeling.

ODD

ODD staat voor Oppositional Defiant Disorder.

Alle kinderen hebben periodes in hun jeugd waarin zij opstandig gedrag vertonen, niet luisteren, liegen, eigenwijs en agressief zijn. Blijft dit echter langer aanhouden en wordt het voor ouders en/of onderwijsgevend personeel onhandelbaar dan kan er sprake zijn van een oppositionele gedragsstoornis.

ODD is een milde variant van de antisociale, agressieve gedragsstoornis Conduct Disorder (CD) Bij ODD is er geen sprake van ernstig agressief en gewelddadig gedrag. Bij ODD spreekt men vooral van negativisme, vijandigheid en openlijke ongehoorzaamheid.

Ernst, een jongen van 10 jaar met de diagnose ADHD en ODD, vertoont dagelijks gedragsproblemen op school. Als de leerkracht op een rustige toon aan hem vraagt om zijn pen en dop even neer te leggen, omdat het stoort dat hij tijdens de les voortdurend de dop tegen andere kinderen aan schiet, roept Ernst: 'Nee, dat doe ik niet!' De leerkracht zegt: 'Dan stop je het weg in je la, want ik wil het niet meer zien,' waarop Ernst antwoordt: 'Dan kijk je toch de andere kant op,' en schiet vervolgens de dop hard tegen het gezicht van het meisje wat tegenover hem zit. Dan verzoekt de leerkracht hem de klas te verlaten. Dat doet Ernst, maar op weg naar de gang schopt hij in het voorbijgaan tegen de benen van een aantal andere kinderen en geeft de laatste drie kinderen bij de deur een tik op het hoofd. (M. Baard en D. v.d. Elst, (4^e druk, 2007) Ongewild Lastig, blz 80)

ODD kan verschillende oorzaken hebben. Het kan door het kind of omgevingsfactoren bepaald zijn. Er kan sprake zijn van biologische kwetsbaarheid of psychologische factoren kunnen een oorzaak zijn.

Omdat reguliere scholen een steeds grotere uitgebreide zorgstructuur hebben, worden leerlingen met een diagnose autisme vaker opgenomen binnen hun school. Echter leerlingen met een gedragsstoornis, eventueel gediagnosticeerd met ODD, worden nu nog veel binnen het REC- 4 onderwijs aangemeld. De populatie binnen onze praktijk verandert daarom snel en het aantal leerlingen met ODD groeit op onze school. Omdat deze leerlingen regelmatig oppositioneel of onhandelbaar gedrag vertonen, verandert ook de sfeer binnen de gehele school. Deze leerlingen zorgen vaker voor ruzies binnen en buiten de school, discussies tussen leerlingen en leerkrachten en door het ontstaan van vechtpartijtjes heb ik als leerkracht en Intern Begeleider regelmatig fysiek in moeten grijpen om anderen een veilige situatie te kunnen bieden. Dit is echter kenmerkend gedrag voor leerlingen met een diagnose ODD en door hen onderwijs te bieden binnen onze school, krijgen deze leerlingen meer mogelijkheden om aan hun sociale- emotionele ontwikkeling te werken.

De handelingswijzers van Trix van Lieshout.

Voor mijn praktijkonderzoek wil ik locatiespecifieke handelingswijzers ontwerpen, om mijn collega's te kunnen ondersteunen bij de aanpak van de leerlingen met REC-4 stoornissen.

Als leidraad ga ik de pedagogische adviezen van Trix van Lieshout gebruiken met hieraan gekoppeld de regels en afspraken die bij ons op school gelden.

Voor de stoornissen ADHD, PDD-NOS en ODD zal ik de bestaande adviezen van Trix van Lieshout eerst bestuderen, zodat ik weet welke elementen ik kan gaan gebruiken in mijn eigen handelingswijzers.

Ik heb gekozen voor de handelingswijzers van Trix van Lieshout, omdat deze duidelijk zijn omschreven en het meest toepasbaar zijn binnen het onderwijs.

Daarnaast heb ik ook de protocollen doorgenomen die beschreven zijn in het boek: 'Protocollaire behandelingen voor kinderen met psychiatrische klachten', onder redactie van Prof. Dr. Caroline Breat & prof. Dr. Susan Bogels, (tweede oplage 2009).

Uit deze literatuur heb ik voldoende achtergrond informatie kunnen halen betreffende de drie stoornissen, maar deze waren niet enkel onderwijs gerelateerd. De keus om enkel de handelingswijzers van Trix van Lieshout te gebruiken, geeft mijzelf meer structuur en houvast om deze toe te passen in de praktijk.

Adviezen bij drie stoornissen.

De volgende adviezen komen uit de handelingswijzers van Trix van Lieshout. (*Trix van Lieshout (2009), "Pedagogische adviezen voor speciale kinderen", een praktisch handboek voor professionele opvoeders, begeleiders en leerkrachten*)

Ik heb enkel de adviezen gekozen die ik later terug wil laten komen in mijn eigen handelingswijzers. Bij het maken van de keuze heb ik rekening gehouden met de bestaande afspraken in mijn onderwijspraktijk. De volgende adviezen wil ik zo goed mogelijk laten aansluiten bij de regels en afspraken bij ons op school, om op deze manier een zo duidelijk mogelijk advies uit te kunnen brengen naar mijn collega's toe.

In het handboek van Trix van Lieshout worden de handelingsadviezen zeer uitgebreid beschreven. Ik zal de door mij uitgekozen adviezen in eigen woorden hieronder weergegeven.

Ik heb bewust gekozen om de adviezen puntsgewijs te noteren, omdat in mijn locatie specifieke handelingswijzers de drie stoornissen ook los van elkaar worden omschreven. De opsommingen heb ik in de bijlage toegevoegd (Zie bijlage 2). Het is mij opgevallen dat er veel vergelijkingen te zien zijn in de handelingsadviezen van Trix van Lieshout bij de drie verschillende stoornissen.

Het bieden van structuur, herhaling en een veilige situatie is zeker voor leerlingen binnen het REC- 4 onderwijs erg belangrijk volgens de handelingswijzers van Trix van Lieshout. Dit

advies is voor mij zeker de belangrijkste en ook goed toe passen binnen mijn onderwijspraktijk.

Door onze vaste regels en afspraken zeer consequent toe te passen op school, zullen de leerlingen dit als duidelijk ervaren. Dit biedt hen vaste structuur. Dit advies zal gemakkelijk te koppelen zijn aan de schoolregels en afspraken en terug te zien zijn in mijn handelingsadviezen.

Zoals ook het bieden van een prikkelarme omgeving, wordt bij alle drie de stoornissen benoemd. Dit verschilt echter wel per situatie, want bij een leerling met ADHD en PDD-NOS is dit grotendeels van de dag noodzakelijk en volgens de handelingswijzers van Trix van Lieshout is het noodzakelijk om een leerling met ODD een time-out te kunnen bieden die prikkelarm is. Dit advies zal binnen mijn onderwijspraktijk lastiger zijn om te realiseren en aan te bieden aan mijn collega's, omdat wij werken met een groepsgerichte aanpak, oftewel klassikale lessen. De leerkrachten houden hier stevig aan vast en maken dus niet consequent gebruik van de prikkelarme plekken die wij binnen de school hebben gerealiseerd. Daarentegen zijn onze klaslokalen zeer zeker prikkelarm te noemen, vanwege de steriele uitstraling. De tafels staan los van elkaar, er mogen geen posters aan de muur hangen of andere decoratie terug te vinden zijn in de klassen. Alle lokalen zijn op één dezelfde manier ingericht. Ik wil dit advies zeker meenemen in mijn handelingswijzers, omdat er naast de prikkelarme inrichting meer gebruik gemaakt kan worden van prikkelarme plekken die wij de leerlingen kunnen bieden. Ik denk hierbij aan het realiseren van werkplekken tussen schotten, kleinere ruimtes waar leerlingen alleen kunnen werken of time-out ruimtes.

Bij de drie stoornissen wordt ook advies gegeven aan de leerkracht om kalm, neutraal en zakelijk te blijven. Zowel een leerling met ADHD als met ODD heeft moeite met het voeren van een discussie. Als de leerling zijn gelijk wil krijgen, kan deze agressief of boos gedrag vertonen. De leerling heeft baat bij een rustige aanpak en uitstraling van de leerkracht. *Kinderen met ADHD of ODD onderscheiden zich van normale kinderen door een moeilijk en prikkelbaar temperament (F.C. Verhulst, F. Verheij, R.F. Ferdinand. 2^e druk 2007, Kinder- en jeugdpsychiatrie,)*

Bij de leerling met de diagnose PDD-NOS is dit zeker ook van belang, vanwege zijn inlevingsvermogen. De leerling kan moeite hebben bij het aflezen van emoties van zijn gesprekspartner en een stemverheffing of het verkleinen van je stem kan een zeer

ongewenst effect hebben op deze leerling. Door het zakelijk en neutraal aanspreken van een leerling met PDD-NOS zal het meest gewenste effect te zien zijn.

Hierbij sluiten mooi de volgende adviezen aan: Het geven van complimenten, het nabespreken van situaties/ feedback geven en voldoende individuele begeleiding bieden.

*Als je iemand bejegent zoals hij is, wordt hij erger,
Maar als je hem bejegent zoals hij zou moeten zijn,
Wordt hij wat hij zou moeten zijn.
(Goethe)*

Wat mij ook opgevallen is, is dat er ook daadwerkelijk verschillen te zien zijn tussen de adviezen die bij de drie stoornissen horen. Dit vind ik een logische gevolgtrekking, omdat ik binnen mijn onderwijspraktijk ook opmerk dat leerlingen met ADHD heel anders kunnen reageren op bepaalde regels dan leerlingen met PDD-NOS. Als voorbeeld kan ik hieraan de volgende schoolregel koppelen: “Er wordt niet gerend op het schoolplein”. Voor de leerlingen met PDD-NOS geeft dit een rust tijdens de pauze, maar voor de leerlingen met ADHD kan het een uiting zijn van hun impulsen die zij op dat moment even kunnen laten gaan.

Een leerling met PDD-NOS krijgt niet het advies om non-verbale tekenen af te spreken met een leerkracht, terwijl dit regelmatig terug te lezen is bij de handelingswijzers van Trix van Lieshout bij de stoornissen ADHD en ODD. Bij een leerling met de diagnose ODD en ADHD voorkom je door non-verbale communicatie eventuele vormen van discussie of het praten op momenten dat deze niet gepast zijn. Voor een leerling met de diagnose PDD-NOS kan non-verbale communicatie niet op de juiste manier geïnterpreteerd worden.

Bij mensen met PDD-NOS zien we vaak een beperkte functionaliteit van de communicatie: ze begrijpen de mogelijkheden van communicatie onvoldoende (Vermeulen, 2005.) Het is dan belangrijk om te werken met een zogenaamd alternatief communicatiesysteem, waarbij gebruik wordt gemaakt van ondersteunende communicatiemiddelen (Howlin, 2006; Vermeulen, 2005) in de vorm van schema's, foto's en pictogrammen. Dit impliceert voor het werken met kinderen en jeugdigen met ASS, dat begeleiders hun taalaanbod in de vorm en inhoud moeten aanpassen aan de mogelijkheden van het kind. (onder redactie van Prof. Dr. Caroline Breat & prof. Dr. Susan Bogels. (tweede oplage 2009) Protocollaire behandelingen voor kinderen met psychiatrische klachten')

Voor de handelingsadviezen van Trix van Lieshout die ik gekozen heb voor mijn meesterstuk verwijs ik u nogmaals naar bijlage 2. Hier kunt u deze puntsgewijs teruglezen.

Regels en afspraken vanuit de onderwijspraktijk

Om de adviezen uit de theorie zo goed mogelijk te kunnen gebruiken in mijn locatie specifieke handelingswijzers ga ik na welke regels en afspraken binnen mijn onderwijspraktijk nuttig en zinvol zijn om te blijven hanteren binnen onze onderwijspraktijk en deze ook toe te passen in mijn handelingswijzers. Daarnaast zullen er ook nieuwe regels en afspraken kunnen ontstaan die ik kan gaan invoeren in de gehele onderwijspraktijk .

Vaste regels en afspraken die centraal staan in de school.

De vijf schoolregels die centraal staan (Deze zijn een korte samenvatting van alle specifieke regels en afspraken op school) :

1. Wij respecteren anderen en andermans spullen.
2. Wij gedragen ons zoals het hoort, volgens de regels en afspraken.
3. We luisteren naar elkaar.
4. We zorgen ervoor dat alles netjes en opgeruimd blijft.
5. We werken aan onze toekomst.

Deze vijf regels zijn door de hele school terug te vinden. Zowel in de gangen als in de lokalen hangen deze aan de muur. De leerlingen zijn dan ook allemaal op de hoogte van deze regels en afspraken en worden hier regelmatig op gewezen.

Alle specifieke afspraken en regels zijn duidelijk op papier gezet door het management team. Zie bijlage 7.

Daarnaast hebben we de volgende vaste structuren die in alle klassen worden gehanteerd. Ik heb gekozen voor de onderstaande afspraken, omdat deze in de onderwijspraktijk consequent worden toegepast door alle leerkrachten op school. Ook voor de leerlingen zijn dit steeds weer terugkerende handelingen die beiden zorgen voor structuur en duidelijkheid op school. Alle leerkrachten hanteren deze handelingen.

Hieronder leest u puntsgewijs de handelingen die bij ons op school duidelijk zichtbaar zijn.

Om het zo overzichtelijk mogelijk te houden en deze handelingen los van elkaar te zien, heb ik bewust gekozen voor een puntsgewijze opsomming.

- Als de bel gaat, gaan alle leerlingen met hun eigen klas in een vaste rij staan op het schoolplein. De leerlingen gaan dus klas voor klas naar binnen met hun leerkracht.
- In de gangen van de school is het stil en iedereen loopt aan de rechterkant van de gangen en trappen, om op deze manier irritaties te voorkomen.
- In de klas staan alle tafeltjes los van elkaar, zodat elke leerling rustig kan werken.

- In de klas is het stil!!!! Steek je je vinger op als je wat wilt zeggen en zijn de volgende regels in elke klas duidelijk zichtbaar en hieraan ben je verplicht je te houden:
Respect voor elkaar en elkaars spullen, je mag alles denken, maar niet alles zeggen, je blijft van elkaar af.
- Als de bel gaat, gaan de leerlingen pas naar buiten als de leerkracht dit zegt. In de pauze blijf je ook weer van elkaar af en als de bel gaat, gaan de leerlingen weer in een rij staan om naar binnen te gaan.
- In de middagpauze eet elke leerling in stilte in zijn eigen klas zijn brood op. Daarna gaan de leerlingen nog een kwartier naar buiten.
- Er is geen elektronica toegestaan, dus alle mobiele telefoons, psp en ds'en en mp3 spelers worden ingeleverd bij de leerkracht aan het begin van de dag en worden aan het einde van de dag weer terug gegeven. Dit geldt hetzelfde voor alle rookwaren.
- De leerlingen werken met weekkaarten, waarop elke dag wordt geschreven door de leerkracht hoe de dag is verlopen. Ouders zijn verplicht deze weekkaart iedere dag te ondertekenen. De leerlingen gebruiken deze kaart ook als agenda. Een eigen agenda is wel toegestaan.
- De leerling neemt alleen de boeken mee naar huis die ze op dat moment nodig hebben voor huiswerk. De rest van de boeken blijft dus op school liggen. Dit om te voorkomen dat de leerlingen niet al te vaak spullen vergeten.
- Aan het einde van elke dag leggen de leerlingen hun boeken klaar voor de volgende dag in hun eigen bakje in de klas, om te voorkomen dat ze niet minuten lang bezig zijn met het zoeken naar de juiste spullen die ze voor een lesuur nodig hebben.
- De leerling is in alle tijde in de mogelijkheid om een groene kaart te gebruiken. Zo krijgt de leerling de mogelijkheid om een 'time-out' te nemen. Hij mag zelf een plekje uitkiezen om rustig te worden.
- Elke leerling werkt aan zijn individuele handelingsplan. Hieruit worden korte werkpunten gehaald die zichtbaar worden opgehangen in de klas. De leerling krijgt op deze manier visuele ondersteuning over zijn eigen ontwikkeling en wordt herhaaldelijk gewezen op zijn doel.

Op school werken we met een beloningssysteem. De leerlingen geven aan hier hard voor te willen werken. Als een leerling moeite heeft om zich aan bepaalde regels te houden, kun je met hem afspraken maken omtrent het beloningssysteem. Je kunt hem hiermee belonen en een leerling werkt hier hard voor. De uitleg hierover uit de schoolgids:

In alle klassen wordt op het schoolbord eenzelfde beloningssysteem bijgehouden. Op deze manier leren leerlingen reflecteren op hun gedrag. Ook zal o.a. d.m.v. dit instrument de individuele werkpunten van de leerlingen besproken en geëvalueerd worden. Het systeem wordt door de leerkrachten op een positieve manier benaderd. Vrijdagmiddag kunnen leerlingen die beloond mogen worden deelnemen aan een aantrekkelijk keuzeprogramma.

Elke dag kunnen de leerlingen tien of twintig beloningspunten verdienen, dit is gerelateerd aan een halve lesdag (tien punten) of aan een hele lesdag (twintig punten). Zowel voor hun gedrag als voor hun werkhouding verdienen ze per lesuur of pauze één punt. Aan het einde van de week kunnen de leerlingen tachtig punten verdienen. Dit geldt voor elke leerling. Als een leerling zestig punten of meer heeft verdiend, dan mag hij meedoen aan het beloningsuur aan het einde van de lesweek. Heeft hij er negenenvijftig of minder, zal hij tijdens het beloningsuur in de lesklas moeten zitten en leerwerk moeten maken.

Op school worden deze vaste afspraken en regels consequent toegepast, maar niet elke regel blijkt dus te passen bij alle problematieken. Er wordt binnen mijn onderwijspraktijk te snel uitgegaan dat alle leerlingen direct baat hebben bij bepaalde handelingen. Ik heb ervaren dat bijvoorbeeld het werken met een groepsgerichte aanpak en het gezamenlijk eten in de groep niet altijd als prettig wordt ervaren door de leerlingen met PDD-NOS. Naar mijn idee zullen zij meer baat hebben bij een individuele aanpak en kan het lastig zijn voor hen om in het bijzijn van anderen hun lunch te eten. In de afgelopen jaren heb ik ervaren dat er leerlingen zijn, die zich hier niet prettig bij voelen.

Een ander voorbeeld wat ik terug zie in de praktijk is het gebruik van de weekkaart. Ik werk graag met de weekkaart, omdat ik op deze manier als leerkracht met regelmaat contact kan leggen met ouders. Ik vind het persoonlijk erg prettig dat ik als leerkracht dagelijks contact kan leggen via deze weekkaart. Voor de leerlingen met een PDD-NOS diagnose is deze manier van werken zeer gestructureerd. Zij hoeven niet te bladeren in een agenda en zij hebben een duidelijker zicht over hun huiswerk. Ik ervaar echter bij de leerlingen met een ADHD problematiek dat het voor hen lastig is om elke week het losse blaadje netjes te houden en moeite hebben om niet te vergeten deze elke dag aan hun ouders af te geven. Daarnaast wordt de leerling met een ODD diagnose verplicht elke week op de weekkaart een positieve eigenschap van zichzelf te noteren op de weekkaart. Het is mij opgevallen dat deze leerlingen blijven hangen in negatieve gebeurtenissen en deze dus niet meer los

kunnen laten. Het opschrijven van positieve gebeurtenissen lijkt dus lastig, zelfs als zij hierbij de hulp van hun leerkracht krijgen.

Door middel van de handelingswijzers die als resultaat uit mijn meesterstuk ontstaan, zullen de leerkrachten handvatten aangeboden krijgen om deze regels en afspraken zodoende te gebruiken dat zij daadwerkelijk effect hebben bij een leerling met ADHD, PDD-NOS of ODD. Op deze manier wil ik bereiken dat er per advies rekening gehouden wordt met de gedragingen die horen bij de drie verschillende stoornissen.

3. De uitvoering.

Wat ga ik doen?

In mijn probleemstelling heb ik al eerder omschreven dat bij ons op school veel wisseling van personeel heeft plaatsgevonden. Binnen de directie hebben er veel verschuivingen plaatsgevonden en er zijn veel nieuwe leerkrachten aangenomen. Veel leerkrachten werken bij ons op de locatie als vervangend leerkracht en veel leerkrachten zijn net afgestudeerd aan de PABO (Pedagogisch Academie voor het BasisOnderwijs).

Binnen het Voortgezet Speciaal Onderwijs wordt veelal gewerkt met een vaste structuur, duidelijke regels en afspraken en het consequent toepassen van deze. Dit is een sterke onderwijsbehoefte voor leerlingen uit het REC-4 onderwijs.

Leerkrachten weten dat deze onderwijsbehoefte leeft binnen de leerling-populatie, maar zijn niet altijd voldoende op de hoogte van de verschillende stoornissen die bij ons op school voorkomen. Om erachter te komen in hoeverre mijn collega's kennis hebben van de problematieken op school, zal ik een Nul- meting houden in de vorm van een enquête. Deze wordt afgenomen bij alle leerkrachten, onderwijsondersteunend personeel en andere werknemers. Op deze manier zal ik een helder beeld krijgen over de gedachtegang van mijn collega's betreffende hun beeld naar onze leerlingen toe binnen onze schoolse situatie. De enquête kunt u terugvinden in bijlage 3. Deze enquête wordt later in mijn onderzoek nogmaals afgenomen, om te achterhalen of de leerkrachten veranderingen bij zichzelf terug zien in hun kennis over de drie stoornissen.

Naast het afnemen van een enquête zal ik ook moeten achterhalen of de drie stoornissen die ik ga gebruiken daadwerkelijk de meest voorkomende stoornissen zijn die binnen onze locatie voorkomen. Zo weet ik zeker of ik wel de juiste keuze maak om deze drie stoornissen in mijn handelingswijzers te verwerken. Door middel van een telling en het doornemen van de dossiers van de leerlingen wil ik een duidelijk beeld krijgen van onze daadwerkelijke populatie.

Zodra ik meer zicht heb op het aantal leerlingen en in welke klassen deze leerlingen zitten, zal ik een keuze maken om met een drietal leerkrachten de begeleiding op te zetten om mijn handelingswijzers zo zorgvuldig te ontwerpen. Daarnaast zal ik in overleg met de Commissie van de Begeleiding nagaan welke leerkrachten extra begeleiding kunnen gebruiken in hun klas met zijn leerlingen. Door met deze leerkrachten in gesprek te gaan, hen adviezen te

bieden en met hen lessen te evalueren na het afnemen van klassenobservaties hoop ik mijn handelingsadviezen zo concreet mogelijk te maken.

Aan de hand van de gesprekken die ik met de leerkrachten voer, ga ik ontdekken welke adviezen het meest toepasbaar zijn in de praktijk en welke ik voldoende kan koppelen aan de handelingswijzers van Trix van Lieshout, die ik eerder in de theorie heb beschreven. Op deze manier weet ik welke adviezen ik wil gaan gebruiken in mijn handelingswijzers en op welke manier deze het beste toe te passen zijn, zodat ik een zo aantrekkelijk mogelijk eindresultaat kan ontwerpen wat de leerkrachten zelf willen gebruiken. Hierbij zal ik zeker de hulp van mijn collega's inschakelen, om op deze manier gebruik te maken van hun creativiteit.

Wat kan ik hier nog meer mee bereiken.

Binnen het passend onderwijs zal voor een groot deel het VSO komen te vervallen. Een tekort aan financiële middelen zullen ervoor zorgen dat wij als Stichting moeten zorgen voor samenwerkingsverbanden om op deze manier onze expertise zo goed mogelijk in te kunnen zetten binnen de reguliere onderwijssetting, zoals deze in de toekomst zal worden ingezet. Als school zijn wij dus al volop bezig om een visie en missie op papier te zetten om onze manier van onderwijs geven zo goed mogelijk op de kaart te zetten. In de hoop dat wij ons onderwijs kunnen doorzetten, zoals wij dit nu doen. Hierbij wordt echter wel verwacht dat wij als school voldoende kennis in huis hebben om eventuele andere onderwijsinstellingen te kunnen voorzien van expertise en zorg. Door het ontwikkelen van de handelingswijzers voor mijn huidige onderwijspraktijk zullen de leerkrachten die hier nu werkzaam zijn hun expertise kunnen ontwikkelen en deze beter in kunnen zetten in een eventuele nieuwe organisatie in de toekomst. Evenals de onderwijsinstellingen binnen het regulier onderwijs, kunnen gebruik gaan maken van deze handelingsadviezen met daaraan gekoppeld de regels en afspraken die wij op onze school hebben vastgelegd.

In bijlage 4 leest u enkele aantekeningen die wij op school hebben verzameld betreffende onze kwaliteiten die we kunnen bieden aan onderwijsinstellingen waar wij eventueel in de toekomst mee zullen gaan samenwerken.

Wie zal er bij mijn onderzoek betrokken zijn.

Bij dit onderzoek heb ik hulp nodig van verschillende andere mensen. Ten eerste is dit onderzoek niet mogelijk zonder de inzet van mijn collega's. Ik zal veel tijd van hen vragen voor het invullen van vragenlijsten, het afleggen van klassenbezoeken en het nabespreken hiervan. Aan het begin van mijn onderzoek zal ik hier al mijn collega's bij betrekken, later enkel de drie leerkrachten die ik heb uitgekozen om te observeren in de klas en gesprekken mee te voeren .

De leden van de Commissie van de Begeleiding (CvB) zullen ook een belangrijke rol spelen in mijn onderzoek. In samenwerking met hen kan ik als Intern Begeleider de officiële schoolregels en afspraken duidelijk op papier zetten.

Mijn critical friends zullen ook een groot aandeel hebben in mijn onderzoek. Door hun feedback zal ik mijn bevindingen zo duidelijk mogelijk op papier kunnen zetten en zal mijn meesterstuk voor iedereen prima te lezen zijn.

Ook de leerlingen van mijn school ga ik bij mijn onderzoek betrekken. Om mijn handelingsadviezen te kunnen uitvoeren, zullen de leerkrachten dit gaan toepassen bij hun leerlingen. De opdrachten en de manier van handelen die de leerkracht toepast, is niet mogelijk zonder de leerlingen.

4. Wat heb ik verzameld?

De enquête

Tijdens mijn onderzoek heb ik als Nul- meting een enquête afgenomen onder mijn collega's. Deze is later in de onderzoeksperiode (april) nogmaals afgenomen. Hieronder leest u de resultaten. Voor de uitwerking van de resultaten verwijs ik u naar bijlage 5.

In februari heb ik de eerste keer een enquête afgenomen onder mijn collega's. De collega's hebben allemaal aangegeven dat zij graag aan mijn onderzoek willen meewerken. Dit is voor mij een goede motivatie geweest om te starten.

Bij het uitwerken van de resultaten is duidelijk naar voren gekomen dat ik mijn probleemstelling goed heb geformuleerd. Mijn collega's zijn niet allemaal even tevreden over de kwaliteit van het team en van henzelf betreffende hun expertise van de REC-4 stoornissen. Graag willen zij meer leren over de omgang met deze leerlingen die gediagnosticeerd zijn. Door middel van het stellen van de schaalvraag ben ik te weten gekomen in hoeverre de leerkrachten willen groeien in hun ontwikkeling. Bijna elke leerkracht heeft aangegeven dat hun kennis niet voldoende is te noemen, waardoor het voor mij lastig is geweest om drie leerkrachten uit te kiezen om de begeleiding mee op te zetten.

Begeleiding

In samenspraak met de Commissie van de Begeleiding (CvB) heb ik drie leerkrachten gekozen. Deze drie leerkrachten zijn allemaal leerkrachten van een derde jaar KGT (Kader Gemend Theoretisch) klas. Door het bestuderen van de dossiers per klas is gebleken dat er in deze klassen veelal leerlingen met de stoornissen ODD en PDD-NOS voorkomen. De stoornis ADHD komt niet specifiek veel voor in deze drie klassen, maar zijn door de gehele school verdeeld. Volgens mijn leidinggevende hebben deze drie leerkrachten in hun ontwikkelgesprek aangegeven meer handvatten te willen krijgen bij het begeleiden van de leerlingen in hun sociale- emotionele ontwikkeling.

Nadat ik dit heb overlegd, ben ik met deze drie collega's in gesprek gegaan. Met hen heb ik afspraken en een planning gemaakt. Deze is terug te vinden in bijlage 6.

Met alle drie de leerkrachten, die meegewerkt hebben in het onderzoek, ben ik hetzelfde traject in gegaan. Dit alles in overleg met henzelf. Door te beginnen met klassenobservaties en het bespreken van onze bevindingen ben ik met de leerkracht begonnen om

struikelblokken te koppelen aan de afspraken die wij op school hanteren bij eventuele problemen. Deze struikelblokken ben ik later zelf gaan bestuderen en daarbij ben ik op zoek gegaan naar de handelingsadviezen van Trix van Lieshout welke ik eerder in mijn theorie heb beschreven. Deze ga ik zo goed mogelijk proberen te koppelen aan de afspraken die we op school hebben. Deze bevindingen zijn later met de leerkracht besproken, zodat we samen op handelingsadviezen zijn gekomen die de leerkracht later is gaan uitproberen in de klas. Na het uitvoeren van onze bevindingen heb ik opnieuw enkele klassenobservaties uitgevoerd en zijn we hetzelfde traject in gegaan om te kijken of we de adviezen kunnen bijstellen of aanpassen. Het is zeer prettig geweest om op deze manier hulp te krijgen van mijn collega's en dit samen met hen te ontdekken en op papier te zetten. Hieronder leest u de uitwerkingen van de stappen die ik met de drie leerkrachten heb uitgevoerd.

Leerkracht 1

De klas van leerkracht 1 bestaat uit elf leerlingen, veelal met een diagnose PDD-NOS waarvan enkele gecombineerd met ADHD. Twee leerlingen zijn gediagnosticeerd met ODD. In deze klas zitten ook leerlingen met een diagnose anders dan de drie die behandeld worden in mijn onderzoek.

Bij leerkracht 1 heb ik drie lesobservaties uitgevoerd. Het is mij opgevallen dat de leerkracht erg positief is naar de leerlingen toe. Zij maakt veel gebruik van positieve benadering door middel van het geven van complimenten, gewenst gedrag benoemen en het aanspreken van alle leerlingen in de klas. Zij zorgt ervoor dat alle leerlingen evenveel aan bod komen tijdens de les. Zij spreekt echter alle leerlingen op dezelfde manier aan.

De lesstof wordt in verschillend tempo door de leerlingen gemaakt. Er zijn onvoldoende extra materialen of lesopdrachten aanwezig, waardoor er bij twee leerlingen verveling ontstaat. Drie andere leerlingen hebben moeite om zelf een keuze te maken uit eigen werk. Bij deze vijf leerlingen zie ik gedragsverandering. Leerlingen worden opstandig en onrustig. Een leerling met ODD problematiek vertoont storend gedrag, door het roepen door de klas, hangen op zijn stoel en boos worden op de leerkracht als hier iets over wordt gezegd. Er ontstaat een discussie tussen leerkracht en leerling. Deze leerling verdient na één waarschuwing zijn beloningspunt voor zijn gedrag en werkhouding niet. De leerling wordt bozer en weigert nog iets te doen.

De leerkracht blijft achter haar bureau zitten, terwijl zij in gesprek gaat met de leerling. De andere leerlingen uit de klas volgen duidelijk wat er gebeurt. Een leerling steekt zijn vinger op en geeft aan dat hij zich niet kan concentreren.

Bij het evaluatie gesprek is ons beide opgevallen dat alle leerlingen baat hebben bij de visuele ondersteuning. Enkel de opdracht die de leerlingen moeten maken, wordt op het bord genoteerd, waardoor het voor de leerlingen niet duidelijk is wat zij moeten doen als zij hiermee klaar zijn. De leerlingen met PDD- NOS lijken het lastig te vinden om zelf werk te kiezen als zij tijd over hebben.

Leerlingen met ODD en ADHD reageren hier echter anders op dan leerlingen met PDD- NOS. De leerlingen met ODD worden snel geïrriteerd wat betrekking heeft op hun positieve gedrag en de leerlingen met PDD-NOS daarentegen raken verward en gaan fouten maken.

Na deze bevindingen hebben we de volgende afspraken gemaakt en deze heeft de leerkracht in de periode daarop volgend uitgevoerd.

1. Korte instructie klassikaal, daarop volgend het gebruikelijke servic rondje door de klas.
2. Visuele ondersteuning bieden op het bord. Ook de 'klaaropdracht' hier noteren.
3. Zorgen voor een vaste plaats waar extra werk ligt.
4. Bied leerling time-out met een groene kaart als hij bijna zijn beloningspunten niet meer kan verdienen.
5. Benoem gewenst gedrag.
6. Stilte en rust tijdens het zelfstandig werken is noodzakelijk. Voer gesprekken met leerlingen één op één.

Na de daarop volgende observaties zijn we tot de volgende afspraken gekomen. Zowel de leerkracht als ikzelf hebben ervaren dat deze afspraken vaker van toepassing zijn en ingevoerd kunnen worden in eventuele handelingsadviezen. Elke leerkracht heeft de opdracht gekregen om de voor hen drie meest belangrijkste afspraken te noteren.

- * Leerling twee keer waarschuwen voordat hij een beloningspunt niet kan verdienen.
- * Geef de leerling tijdig een time-out voordat je met de leerling in gesprek gaat, zodat hij eerst de rust kan terugvinden.
- * Blijf in de nabijheid van de leerlingen door rond te lopen.

Leerkracht 2

Leerkracht 2 heeft een derdejaars klas met acht leerlingen. Deze klas wordt bij ons op school ook wel de 'moeilijke' klas genoemd. In deze klas zitten enkel leerlingen met externaliserend gedrag. Vier leerlingen hebben een diagnose ODD, drie leerlingen ADHD en een leerling heeft de diagnose CD (Conduct Disorder, oftewel in het Nederlands vertaald antisociale gedragsstoornis).

Vooraf is er met de leerkracht afgesproken dat ik drie lesobservaties ga uitvoeren en na de bespreking nogmaals twee. Na de eerste observatie hebben we afgesproken dat ik nog maar een keer zou komen in de eerste week en een keer in de tweede week.

Omdat de eerste observatie in grote mate uit de hand is gelopen, hebben wij bewust hiervoor gekozen.

Deze groep heeft veel moeite met wisselingen van leerkracht en verschil in gezag. De leerlingen zien mij als de Intern Begeleider en hebben regelmatig met mij te maken als de klassensituatie uit de hand is gelopen. Mijn aanwezigheid in de klas zorgt voor veel spanning bij de leerlingen en de leerlingen hebben aangegeven dat zij denken dat ik voor hen in de klas kom. Zij betrekken alles op henzelf, wat grotendeels een kenmerkende eigenschap is voor leerlingen met een ODD problematiek.

De momenten dat ik wel aanwezig geweest ben in de klas is mij opgevallen dat de sfeer in de klas kribbig is. Leerlingen letten veel op elkaar en alles wat zij van elkaar opmerken wordt negatief benoemd. De leerkracht is veel bezig met het corrigeren van de leerlingen en benoemt veel ongewenst gedrag. Leerlingen die gewenst gedrag laten zien, worden niet opgemerkt door de leerkracht, omdat de aandacht volledig uit gaat naar de andere leerlingen. In beide lessen die ik heb bekeken zijn door vijf leerlingen alle beloningspunten niet verdiend. De leerkracht waarschuwt erg vaak, maar is niet consequent in zijn handelen. De leerkracht is weinig positief naar de leerlingen toe, evenals de leerlingen naar de leerkracht en de leerlingen naar elkaar toe.

Bij het nabespreken van de observaties met de leerkracht, heeft de leerkracht aangegeven met zijn handen in het haar te zitten betreffende de sfeer in de groep. Tijdens ons gesprek is naar voren gekomen dat de leerkracht niet door heeft gehad in hoeverre er negatief op elkaar wordt gereageerd. Hij geeft ook aan dat zijn handelen ook niet positief te noemen is. Het leerkrachtgedrag speelt hierbij dus een grote rol. De leerkracht is hier erg van geschrokken, omdat hij niet door had dat hij hier een oorzaak van is. Hij geeft aan dat hij het lastig vindt om de leerlingen nog positief te benaderen.

De leerkracht heeft geconcludeerd dat hij op een negatieve manier omgaat met hulpmiddelen die de school hanteert in andere klassen, zoals het bieden van een time-out aan de leerlingen, het negatief gebruiken van het beloningssysteem. Het te snel verwijderen van leerlingen uit de les. Hij heeft aangegeven dat hij het als prettig ervaart om begeleiding te krijgen en hoopt op deze manier weer met een positieve kijk op de klas het jaar af te sluiten. We hebben daarom de volgende afspraken gemaakt.

1. De leerkracht start de volgende dag samen met mij een klassikaal gesprek met de leerlingen in de vorm van een oplossingsgerichte gespreksvoering. We hebben bewust gekozen om dit samen te doen, zodat ik de leerkracht kan ondersteunen bij de oplossingsgerichte gespreksvoering. Hij zal het woord doen en de leerlingen kunnen ook aan mij vragen stellen over mijn aandeel binnen deze afspraken.
2. Samen met de leerlingen worden afspraken gemaakt met daaraan gekoppeld een beloning voor het einde van de week. Deze afspraken worden zichtbaar opgehangen in de klas
3. De leerkracht spreekt de leerlingen aan op hun gedrag buiten de klas of aan de tafel van de leerling.
4. De leerkracht eindigt de dag met een compliment aan elke leerling.
5. Service rondjes lopen en elke leerling het gevoel geven dat ze gezien worden.

Na het invoeren van deze grote stappen, ben ik nogmaals in de klas gaan observeren. Dit keer is het mij opgevallen dat mijn aanwezigheid meer wordt gewaardeerd door de leerlingen, want er worden hier geen vervelende opmerkingen gemaakt. De leerkracht heeft aangegeven nog veel moeite te hebben de afspraken consequent toe te passen en hij merkt dat hij door een positievere benadering naar de leerlingen toe, de leerlingen voldoende kan bereiken. Hij heeft voor mij de volgende drie punten genoteerd die hij als meest prettig heeft ervaren.

- * Blijf rustig en positief tegen de leerlingen bij ongewenst gedrag.
- * Wees consequent in het uitvoeren van je afspraken.
- * Betrek leerlingen bij het groepsproces.

Leerkracht 3

Leerkracht 3 heeft een groep van negen leerlingen, wie allemaal gediagnosticeerd zijn met PDD-NOS. Vier van hen gecombineerd met ADHD. Tijdens de observaties die in heb uitgevoerd in deze klas is mij opgevallen dat de leerkracht een zeer rustige uitstraling heeft en veel individuele aanpak hanteert. In deze klas zijn ook vier anti-plekken gerealiseerd.

Dat wil zeggen dat er achterin de klas werkplekken zijn gecreëerd tussen schotten, om zo weinig mogelijk prikkels van buitenaf binnen te laten. De leerlingen zitten echter bij alle observaties op hun eigen werkplek in de klas tussen alle andere leerlingen en de auti-plekken lijken ongebruikt. Het valt mij op dat er veel rust heerst in deze groep. De leerkracht heeft duidelijk de leidende rol en de leerlingen houden zich aan de vaste afspraken, zoals het opsteken van de vinger, het recht zitten op de stoel, het uitvoeren van taken als hen dit wordt gezegd. De lessen verlopen haast alle drie hetzelfde. Eén keer blokkeert er een leerling als hij een andere denkwijze heeft als de leerkracht over de lesstof. De leerkracht gaat niet met deze leerling in discussie, maar geeft deze leerling een time-out en bespreekt later met de leerling individueel het voorval en kan de leerling gerust stellen.

Tijdens het nabespreken van de observaties ben ik erg enthousiast over de lessen. De leerkracht geeft zelf aan dat zij het prettig vindt dat de lessen zo goed verlopen, maar het lastig vindt om rekening te houden met de verschillen in niveau binnen de sociaal-emotionele ontwikkeling. Dit is mij echter niet opgevallen tijdens de observaties. De leerkracht geeft aan grote verschillen te zien tussen de leerlingen op dit gebied en toch de verplichting voelt om zich aan de groepsgerichte aanpak te houden die afgesproken is binnen onze organisatie. Om de differentiatie te vergroten op sociaal- emotioneel gebied maken we de volgende afspraken. De leerkracht kan meer gebruik maken van de auti-plekken bij de leerlingen die meer individuele begeleiding nodig hebben en van haar instructietafel om bij de beter ontwikkelde leerlingen het samenwerken te stimuleren. De leerkracht is hier volop mee aan het experimenteren en is zelf met de drie volgende punten gekomen die zij graag in eventuele handelingswijzers terug zou willen zien.

- * Als leerkracht zorg je voor een vast dagritme.
- * Gemaakte afspraken zichtbaar maken voor de leerlingen.
- * Kijk individueel naar de behoeftes van elke leerling.

De punten die de drie leerkrachten hebben genoteerd heb ik samen met hen in een evaluatiegesprek gekoppeld aan de afspraken die we momenteel op school hanteren. De bevindingen van de leerkrachten en de hierbij passende schoolregels heb ik naast de theorie van Trix van Lieshout gelegd. Hieruit is gebleken dat het mogelijk is om elke schoolregel te koppelen aan de handelingsadviezen van Trix van Lieshout. Uit gesprekken met de leerkrachten is gebleken dat niet alle regels en afspraken op dezelfde manier uitgevoerd kunnen worden, maar dat er rekening gehouden moet worden met het type leerling. Bij de volgende drie afspraken worden volgens de leerkrachten de meeste

problemen ervaren in verschil van aanpak. Daarom heb ik ervoor gekozen deze drie afspraken te gaan koppelen aan mijn handelingswijzers en hier per stoornis adviezen aan te koppelen.

- Een leerling kan een time-out nemen door middel van het gebruik van de groene kaart.
- Zorg voor een prikkelarme werkplek.
- Gewenst gedrag benoemen en belonen.

5. Analyse van de resultaten.

In het vorige hoofdstuk heeft u kunnen lezen welke informatie ik verzameld heb die belangrijk is voor mijn onderzoek. Hoe ben ik aan deze resultaten gekomen? Wat heb ik daarvoor gedaan? Wat vind ik belangrijk en wat is mij bijgebleven? Om meer duidelijkheid te creëren ben ik deze resultaten en handelingen gaan analyseren. In dit hoofdstuk kunt u mijn bevindingen lezen.

Ik ben begonnen met het afnemen van een enquête binnen mijn team. Uit de enquête is naar voren gekomen dat het team niet tevreden is over de kwaliteiten van henzelf betreffende het begeleiden van de leerlingen op sociaal- emotioneel gebied. Ik heb dit als een bevestiging gezien van mijn beeld naar mijn collega's toe die ik eerder ook in mijn probleemstelling heb omschreven. Bij het merendeel van de leerkrachten is naar voren gekomen dat zij meer willen leren over de REC-4 stoornissen. Uit de enquête is voor mij niet duidelijk naar voren gekomen welke drie leerkrachten het meest baat hebben om deel te nemen aan mijn onderzoek. Als Intern Begeleider van de school val ik ook onder de Commissie van de Begeleiding, die elke week zorgvergadering hebben. Om er zeker van te zijn dat ik drie leerkrachten kies, die geschikt zijn voor mijn onderzoek, heb ik de Commissie van Begeleiding om advies gevraagd. Uit de gesprekken die ik daar gevoerd heb, met mijn collega Intern Begeleider en onze locatie manager, is gebleken dat ik wel degelijk zicht heb op het functioneren van de derdejaars leerkrachten. Zij vallen echter onder mijn begeleiding. Van de vijf derdejaars groepen die ik begeleid, zijn er twee klassen waar regelmatig problemen ontstaan met als gevolg dat ik daar als intern begeleider meer begeleiding op moet zetten. Tijdens de CvB vergadering heb ik dit aangegeven en uitgesproken dat ik vermoed dat het handelen van de leerkrachten van deze groepen hier een oorzaak van kan zijn. Mijn CvB collega's beamen dit en op advies van mijn locatiemanager ben ik in gesprek gegaan met deze twee leerkrachten en hen gevraagd om mee te werken aan mijn onderzoek. Deze twee leerkrachten hebben aangegeven graag gebruik te maken van dit aanbod. Op deze manier kunnen wij elkaar helpen.

In deze twee klassen zitten voornamelijk leerlingen met de diagnose ODD en ADHD. Door middel van dossier analyse heb ik een keuze gemaakt voor de derde groep. In deze groep zitten enkel leerlingen met de diagnose PDD- NOS.

Ik heb ervoor gekozen om de drie leerkrachten eerst individueel te spreken, zodat zij in een persoonlijk gesprek kunnen aangeven waar zij eventueel tegenaan lopen. In deze gesprekken heb ik een 'niet wetentende' houding aangenomen en alle informatie uit de leerkracht laten komen. Door middel van oplossingsgerichte gespreksvoering heb ik een duidelijk beeld gekregen van de problemen waar zij tegenaan lopen en een bevestiging gekregen dat de keuze voor deze drie leerkrachten een goede keuze is geweest.

Leerkracht 1 geeft aan te twijfelen aan haar kwaliteiten, waardoor zij zich regelmatig onzeker voelt over haar handelen. Met mij als duo- partner draait zij haar groep. In het gesprek is naar voren gekomen dat zij het erg lastig vindt om de klas te draaien met iemand die al meer ervaring heeft. Zij wordt hier onzeker van. Het gesprek wat ik met leerkracht 1 gevoerd heb is zeer persoonlijk voor ons beide en op sommige momenten ook emotioneel voor haar, waardoor ik het lastig heb gevonden om niet direct met adviezen te komen. Tijdens het gesprek heb ik aan mijzelf gemerkt dat het lastig is om in de begeleidende rol te blijven en niet als collega leerkracht mee te praten. Dit is de reden geweest dat ik in het gesprek te snel overgegaan ben op de verdere stappen voor mijn onderzoek. Als gevolg hiervan zijn er geen specifieke problemen naar voren gekomen waar leerkracht 1 tegenaan loopt. Later in de observaties zijn deze wel aan bod gekomen. Hier kom ik later dit hoofdstuk op terug.

Het oplossingsgerichte gesprek met leerkracht 2 is erg soepel verlopen. Het stellen van open vragen gaat me goed af en de leerkracht komt tijdens het vertellen al op ideeën die betrekking hebben op zijn probleem. De leerkracht geeft in het gesprek aan dat hij graag ondersteuning wil om de sfeer in zijn groep te verbeteren. Als ik hem de vraag stel waar de negatieve sfeer in de groep vandaan komt, geeft hij aan dat hij niet goed weet hoe hij met de leerlingen om moet gaan die oppositiek gedrag vertonen. Het merendeel van de leerlingen uit zijn klas zijn leerlingen met een diagnose ODD. De leerkracht geeft aan dat hij te weinig kennis heeft betreffende deze stoornis en graag adviezen zou willen ontvangen om zijn houding naar deze leerlingen toe aan te passen. Hij vindt zichzelf vaak erg negatief naar de leerlingen toe en denkt dat dit weer een negatief effect heeft op het gedrag van de leerlingen.

Met leerkracht 3 heb ik minder gebruik gemaakt van een oplossingsgericht gespreksvoering, omdat ik zelf gekozen heb om deze klas, met de daarbij horende groepsleerkracht, te gebruiken voor mijn onderzoek. Dit vanwege het aantal leerlingen met de diagnose PDD-

NOS. Nadat ik uitgelegd heb waarom ik haar klas hiervoor heb gekozen, ben ik gaan vragen of er dingen zijn waar de leerkracht tegenaan loopt in haar klas met de leerlingen.

Er is duidelijk naar voren gekomen dat de leerkracht moeite heeft met bepaalde regels en afspraken die op school gemaakt zijn. Zij staat niet altijd achter deze regels, omdat zij gemerkt heeft dat haar leerlingen hier niet altijd bij gebaat zijn. Zij hoopt daarom dat door middel van mijn onderzoek er weer opnieuw kritisch naar de regels en afspraken wordt gekeken door de Commissie van Begeleiding en geeft aan het daarom prettig te vinden dat dit onderzoek een initiatief is van mij als lid van de Commissie van Begeleiding.

Om een duidelijk beeld te krijgen van de problemen waar de leerkrachten tegenaan lopen, ben ik gaan observeren in de klassen. Deze observaties heeft u in het vorige hoofdstuk gelezen. Alle drie de leerkrachten hebben ervaren dat de handelingsadviezen die de school gebruikt, niet altijd bij elke leerling toepasbaar zijn. Door het leiden van de gesprekken na de observaties heb ik zoveel mogelijk geprobeerd om de leerkrachten zelf met punten te laten komen waar zij tegenaan lopen en die eventueel toegepast kunnen worden in mijn handelingsadviezen. Hieruit zijn per leerkracht meerdere adviezen ontstaan. Door deze bevindingen naast elkaar te leggen heb ik ervaren dat de drie leerkrachten tegen veelal dezelfde punten aanliepen.

Welke adviezen passen nou bij welke stoornis en welke schoolafspraken kunnen hieraan gekoppeld worden? Enkel de informatie die ik samen met de leerkrachten heb verzameld, is niet voldoende geweest om hier direct een antwoord op te geven. Daarom heb ik ervoor gekozen om de theorie die ik heb verzameld, afkomstig uit de handelingsadviezen van Trix van Lieshout, naast de bevindingen van de leerkrachten te leggen. Ik ben per stoornis gaan kijken welke adviezen zijn voortgekomen uit de gesprekken en observaties met de leerkrachten. Daarna ben ik gaan kijken welke interventies op school al worden gepleegd om deze adviezen kracht bij te zetten. Als laatste heb ik de handelingsadviezen van Trix van Lieshout geraadpleegd om te controleren of adviezen van de leerkrachten en van de school passen bij de drie stoornissen.

Het is mij duidelijk geworden dat de schoolafspraken goed aansluiten bij de adviezen die Trix van Lieshout aanbied in haar boek. Echter de uitvoering van deze schoolafspraken zorgen voor een groot verschil. Bij het toepassen van de regels en afspraken dient meer rekening gehouden te worden met het type leerling. Alle leerlingen worden op dezelfde manier benaderd en voor elke leerling gelden dezelfde afspraken.

Zoals u al in het vorige hoofdstuk hebt gelezen, heb ik een keuze gemaakt uit drie specifieke schoolregels die ik wil gebruiken voor mijn handelingsadviezen. Waarom deze drie schoolregels?

Na de observaties in de klassen, de gesprekken met de leerkrachten, het lezen van de theorie en het kritische bekijken van de huidige schoolafspraken heb ik veel informatie verzameld. Deze grote hoeveelheid informatie heeft ervoor gezorgd dat ik het overzicht ben kwijtgeraakt. In alle tips en adviezen, zowel afkomstig van de leerkrachten als vanuit school, zie ik overeenkomsten met de handelingsadviezen van Trix van Lieshout. De handvatten die de school nu aanbiedt om de begeleiding van de leerlingen zo voorspoedig mogelijk te laten verlopen, zijn allemaal goed te onderbouwen met de theorie. Naast elke schoolregel kan ik een handelingsadvies leggen van Trix van Lieshout.

Ik heb ervoor gekozen om nogmaals met de drie leerkrachten in gesprek te gaan. Ik heb bij hen mijn probleem voorgelegd. Samen hebben we gekeken naar de afspraken die op school gemaakt zijn. Hieruit is naar voren gekomen dat de leerkrachten ertegen aan lopen dat de afspraken wel nuttig kunnen zijn voor de leerlingen, maar dat zij als leerkracht de afspraken niet bij elke leerling op dezelfde manier kunnen gebruiken.

Samen met de leerkrachten heb ik elke schoolafpraak één voor één besproken, waardoor we tot een keuze zijn gekomen om drie schoolafspraken te gaan gebruiken voor mijn handelingsadviezen. Bij deze drie schoolafspraken ervaren we alle vier de meeste problemen met betrekking tot de invoering hiervan.

Een leerling kan een time-out nemen door middel van het gebruik van de groene kaart. Hierbij dient er rekening gehouden te worden met het verschil in benadering van de leerlingen. Een leerling met een PDD- NOS problematiek kun je deze vaardigheid wel aanleren. Hij zal zelf leren een groene kaart te pakken. De leerling met ODD zal meer moeite hebben om zelf toe te geven dat dit nodig is. Hij zal hier begeleiding bij kunnen gebruiken. De leerling met ADHD zal moeite hebben om te bepalen hoe lang zijn time-out moet duren.

Zorg voor een prikkelarme werkplek. Binnen mijn onderwijspraktijk zijn nu overal dezelfde maatregelen getroffen voor een prikkelarme werkplek. Een leerling met ADHD zal deze werkplek niet altijd nodig hebben, dus er dient meer gekeken te worden naar de situatie. Niet alle leerlingen met PDD-NOS zijn gebaat bij een prikkelarme werkplek. Er zal dus meer naar de individuele behoeftes van de leerling gekeken moeten worden.

Gewenst gedrag benoemen en belonen d.m.v. het beloningssysteem. Iedereen vindt het fijn om te horen wat hij goed doet en ontvangt graag complimenten. Een leerling met ODD zal meer ongewenst gedrag laten zien, waardoor het lastig is om deze om te buigen in iets positiefs en niet te blijven hangen in het negatieve. Een leerling met ADHD handelt vaak uit

zijn impulsiviteit, waardoor hij sneller de fout in kan gaan. Door niet altijd het ongewenste gedrag te benoemen, maar het positief handelen, zal de leerling succes ervaren en hier zijn impulsen op aanpassen. Voor een leerling met PDD-NOS kan het lastig zijn om in te zien waarom bepaalde handelingen niet gepast zijn. Deze leerlingen zullen van een ander moeten horen wat wel gewenst is en waarom.

6. Antwoorden en conclusies.

Na het verzamelen van alle informatie, het uitvoeren van mijn onderzoek en het uitwerken van de resultaten ben ik tot een conclusie gekomen betreffende mijn onderzoeksvraag. In dit hoofdstuk zal ik antwoord geven op mijn onderzoeksvraag en de daaraan gekoppelde deelvragen.

Het formuleren van mijn onderzoeksvraag is tot stand gekomen na een probleem omschrijving. Ik heb het als probleem ervaren dat mijn leerkracht collega's niet allemaal op dezelfde manier omgaan met de regels en afspraken die zijn vastgesteld binnen mijn onderzoekspraktijk. Ik heb gemerkt dat de leerlingen hier geen baat bij hebben. Naar mijn idee was dit te verklaren door de geringe kennis van mijn collega's van de REC- 4 stoornissen. Door middel van het afnemen van een enquête onder mijn collega's, is gebleken dat de leerkrachten zelf ook twijfelen aan hun eigen kennis. In mijn eerste deelvraag wil ik weten welke kennis er tot nu toe aanwezig is bij mijn collega's betreffende de stoornissen ADHD, ODD en PDD-NOS. Na het afnemen van de enquête ben ik mijzelf vooral gaan richten op de begeleiding van drie leerkrachten, waardoor ik tot op heden nog steeds geen specifiek antwoord kan geven op deze deelvraag. De nul- meting is voor mij achteraf enkel de bevestiging geweest dat mijn beeld over de kennis van mijn collega's juist was. Onze mening kwam overeen.

Na het bestuderen van de literatuur heb ik besloten om de handelingswijzers die afkomstig zijn uit Pedagogische adviezen voor speciale kinderen, Trix van Lieshout. (2009) *een praktisch handboek voor professionele opvoeders, begeleiders en leerkrachten*, in te gaan zetten bij de ontwikkeling van mijn eigen handelingswijzers. In samenwerking met de drie leerkrachten, die betrokken zijn geweest bij mij onderzoek, ben ik kritisch gaan kijken naar de regels en afspraken die de school momenteel hanteert ten opzichte van de begeleiding van de leerlingen. Hieruit is gebleken dat het niet aan de leerkrachten ligt, dat zij niet allemaal op dezelfde manier omgaan met de regels en afspraken binnen de school. Ik heb gedurende mijn onderzoek ervaren dat het toepassen van de schoolregels en afspraken op één dezelfde manier niet bij elke leerling het gewenste effect heeft. Hierbij moet meer gekeken worden naar de individuele behoeftes van de leerling. Daarbij heb ik ontdekt dat de individuele behoeftes van een kind sterk gerelateerd zijn aan de stoornis waarmee het kind is

gediagnosticeerd. Dit is voor mij een belangrijke conclusie geweest om antwoord te geven op mijn onderzoeksvraag. Ik kan hieruit concluderen dat de inhoud van mijn locatie specifieke handelingswijzers gerelateerd moet zijn aan de kenmerken die horen bij de drie stoornissen. Daarom heb ik ervoor gekozen om per stoornis een handelingswijzer te maken. Samen met de leerkrachten die betrokken zijn geweest bij mijn onderzoek hebben we een keuze gemaakt uit de schoolregels en afspraken die ik toegepast heb in mijn handelingswijzers. Omdat de leerkrachten bij het toepassen van deze drie schoolregels en afspraken regelmatig problemen hebben ervaren, worden enkel deze drie afspraken verwerkt in mijn handelingswijzers. Door de handelingsadviezen van Trix van Lieshout naast de drie schoolafspraken te leggen en deze per stoornis te bekijken ben ik tot specifieke adviezen gekomen die ik heb verwerkt in mijn handelingswijzers. Puntsgewijs heb ik een opsomming gemaakt van tips en adviezen die een leerkracht kan toepassen binnen onze onderwijspraktijk. Daaraan heb ik de drie gekozen schoolafspraken gekoppeld, zodat de leerkracht deze op zodanige manier kan inzetten bij de drie verschillende stoornissen om hiermee het gewenste effect kunnen me te bereiken. Deze opsomming kunt u terug vinden in bijlage 8. Dit is tevens de definitieve invulling van mijn handelingswijzers.

De drie leerkrachten die samen met mij tot dit eindresultaat zijn gekomen zijn tot op heden nog steeds volop bezig om mijn handelingsadviezen toe te passen in de praktijk. In mijn functie als Intern Begeleider van deze drie leerkrachten volg ik het proces dagelijks. Elke dag probeer ik met één van de leerkrachten een kort gesprekje te hebben over situaties die zijn voorgevallen waarbij gebruik is gemaakt van mijn handelingsadviezen. Alle drie de leerkrachten geven aan dat ze al groei in ontwikkeling zien bij de leerlingen en zij gebaat zijn bij de afspraken die nu gemaakt zijn aan de hand van mijn handelingswijzers. Persoonlijk zie ik een ontwikkeling van de leerkrachten. Zij komen zelfverzekerder over en blijven enthousiast bij het uitproberen van nieuwe handelingen. Ik zie dat de leerkrachten op deze manier meer betrokken zijn bij de individuele begeleiding van hun leerlingen en hier ook plezier in hebben. Dit heb ik vooraf niet als doel geformuleerd, maar ik ervaar het als zeer prettig dat ik dit met hen heb kunnen bereiken.

Ik kan hieruit de conclusie trekken dat ik voldoende heb kunnen onderzoeken wat de inhoud van een locatie specifieke handelingswijzer moet zijn, waarbij rekening gehouden wordt met het verschil in aanpak tussen de verschillende stoornissen.

In mijn eindresultaat heb ik enkel drie schoolafspraken aan bod laten komen, zodat ik heb kunnen ervaren of mijn handelingswijzers daadwerkelijk effect hebben op de werkwijze van

een leerkracht betreffende de begeleiding van leerlingen met de stoornissen ODD, ADHD en PDD-NOS. Graag zou ik de andere schoolregels en afspraken kritisch willen bekijken en hier op dezelfde wijze mee aan de slag gaan.

Om te achterhalen of de handelingswijzers in de praktijk daadwerkelijk worden toegepast heb ik ervoor gekozen om de handelingswijzers op een speelse manier aan te bieden. Hiermee hoop ik te bereiken dat de leerkrachten de handelingswijzers gemakkelijker raadplegen en hiermee daadwerkelijk aan de slag gaan. In bijlage 9 ziet u een foto van mijn concept versie. Deze hoop ik in de toekomst nog verder te kunnen ontwikkelen, door op elke zijde van een kubus een schoolafpraak aan bod te laten komen. Nu heb ik ervoor gekozen om per schoolafpraak twee zijdes te vullen.

Mijn bevindingen heb ik bespreekbaar gemaakt tijdens de vergadering van de Commissie van Begeleiding. Ik heb hardop uit durven spreken dat ik mijn twijfels heb over het effect van bepaalde schoolregels die op school worden gehanteerd en dat ik hier graag in de toekomst de andere schoolafspraken kritischer wil gaan bekijken. Ik heb hier akkoord op gekregen en in de volgende teamvergadering zal er een werkgroep samengesteld worden die zich hiermee bezig gaat houden onder mijn toezicht.

Daarnaast heb ik mijn mening bijgesteld over het functioneren van de leerkrachten. Ik ben van mening dat de leerkrachten voldoende kennis hebben, betreffende de REC-4 stoornissen, maar dat het voor hen lastig wordt gemaakt om deze kennis toe te passen binnen onze onderwijspraktijk, vanwege de verwachting dat zij zich strikt houden aan de gemaakte afspraken. Ik hoop te bereiken dat de leerkrachten soepeler met de regels en afspraken om leren gaan door middel van het inzetten van mijn handelingsadviezen.

Graag wil ik mijn onderzoek uitbreiden met het aanpakken van alle schoolregels, maar dit is vanwege de hoeveelheid tijd niet mogelijk geweest. Desalniettemin ben ik tevreden over mijn eindresultaat en vooral ben ik tevreden over het gewenste effect wat ik samen met de drie leerkrachten heb behaald.

7. Evaluatie

Het einde van mijn onderzoek is aangebroken. Ik kan dan ook met een tevreden gevoel terug kijken op het gehele proces. Voorafgaand het onderzoek heb ik niet zo positief in kunnen zien. Vanwege de vertraagde opstart door de eerder genoemde tegenslagen is het voor mij lastig geweest gemotiveerd te blijven voor dit onderzoek. Toch heb ik steeds weer de moed terug gevonden om door te gaan, met als gevolg een tevreden gevoel over mijn eindresultaat.

Het eindresultaat is uiteindelijk een product geworden wat ik in de toekomst graag nog zou willen uitwerken. Ik ben erg blij dat ik vanuit mijn onderwijspraktijk hier de kans voor krijg door het opzetten van een werkgroep 'schoolregels en schoolafspraken'. Deze werkgroep zal in het nieuwe schooljaar van de grond komen.

Naast het ontwikkelen van dit eindproduct is er een heel proces aan voorafgegaan. Ik ben tevreden over het verloop van dit proces. Zowel de directie als alle leerkrachten hebben mij enorm bijgestaan, waardoor ik door heb kunnen zetten.

Het gehele onderzoek heb ik uitgevoerd in mijn functie als Intern Begeleider. Na het opzetten van mijn onderzoeksvraag ben ik genooddaakt geweest om andere mensen bij mijn onderzoek te betrekken. Het is mijn taak geweest om deze mensen te sturen bij het uitvoeren van mijn onderzoeksproces. Het is daarom voor mij niet altijd gemakkelijk geweest om het proces constant op mijzelf te betrekken. Dit wordt echter vanuit de opleiding wel van mij gevraagd. Ik ben het gehele proces nauw betrokken geweest bij het uitvoeren van de stappen, maar ik heb het niet altijd gemakkelijk gevonden om mijn gevoel hierbij te betrekken. Voor mij heeft het meer gevoeld alsof ik een projectleider was, die enkel op papier noteert wat er gebeurt en welke gevolgen dit zou kunnen hebben voor eventuele volgende stappen. Daarom heb ik erg geworsteld met het juist formuleren van mijn ontwikkeling. Nu achteraf erop terugkijkend ben ik wel degelijk in gaan zien dat ik een grote stap heb gemaakt in mijn ontwikkeling als gedragsspecialist. In het verleden heb ik in mijn rol als Intern Begeleider veel problemen zelf opgelost, maar door het sturen van dit onderzoek heb ik ervaren dat het begeleiden meer is dan alleen zelf actie ondernemen. In dit onderzoek heb ik mijn collega's geprikkeld om zelf met ideeën te komen en deze zelf uit laten voeren. Ik heb ervaren dat de leerkrachten meer motivatie hebben, wanneer zij hun eigen plannen mogen uitvoeren, in plaats van het moeten uitvoeren van de ideeën van een ander. Zij zijn

op deze manier meer betrokken bij het proces en staan sterker achter de keuzes die hieruit voortkomen.

Ik ben meer in mijzelf gaan geloven. Zowel als persoonlijkheid als in mijn functie als gedragsspecialist. In de toekomst hoop ik daarom de kans te krijgen om werkzaam te blijven in een begeleidende functie. Dit hangt echter sterk af van de ontwikkelingen rondom het passend onderwijs, maar ik twijfel niet langer meer aan mijn kwaliteiten. Bij eventuele veranderingen in de toekomst zal ik nu eerder aan durven geven wat mijn wensen zijn en welke expertise ik kan meebrengen.

Ik kan terugkijken naar een leerzame periode met veel dieptepunten, maar vooral veel hoogtepunten. Ondanks alles zal ik deze periode altijd blijven herinneren als één van de belangrijkste momenten uit mijn leven. Het heeft geleerd kritisch naar mijzelf te kijken, mij geleerd om toe te geven aan mijn zwakheden, mij geleerd om door te zetten. Kortom, ik mag trots zijn op mijzelf.

8. Nawoord

In mijn voorwoord heb ik al benoemd wie ik erg dankbaar ben voor de hulp en het vertrouwen wat ik heb gekregen tijdens het uitvoeren van mijn onderzoek.

Met deze hulp en steun kan ik met een positief gevoel terugkijken naar de afgelopen twee studie jaren. Ik ben dan ook zeer tevreden over het eindresultaat en ik ben ervan overtuigd dat ik met dit resultaat nog verder aan de slag kan gaan binnen mijn onderwijspraktijk. Ik heb geen spijt van de stappen die ik heb genomen en de tijd die ik tussendoor genomen heb om aan mijn persoonlijke ontwikkeling te werken. Het heeft mij laten inzien dat ik meer voor mijzelf moet kiezen en dat ik daarvoor andere mensen en activiteiten voor een bepaalde periode los moet laten.

Kortom een groot succes voor mijn onderwijspraktijk, maar vooral voor mijzelf.

9. Literatuurlijst

Boeken:

- Ongewild Lastig, Monique Baard en Désirée van der Elst (2007) *Inzicht in veelvoorkomende ontwikkelingsstoornissen bij kinderen*.
- Kaufmann, L. van Dijk, D.J. (2009). *Handboek oplossingsgericht werken in het onderwijs*. Amsterdam: Cunera
- Pedagogische adviezen voor speciale kinderen, Trix van Lieshout. (2009) *een praktisch handboek voor professionele opvoeders, begeleiders en leerkrachten*.
- 'Protocolaire behandelingen voor kinderen met psychiatrische klachten', onder redactie van Prof. Dr. Caroline Breat & prof. Dr. Susan Bogels.
- (Sanson e.a.,1999,1993. Uit: *Kinder- en jeugdpsychiatrie*, F.C. Verhulst, F. Verheij, R.F. Ferdinand. 2^e druk 2007)

Internet:

- (<http://adhdwatnu.punt.nl>)
-

Anders:

- schoolgids Aventurijncollege schooljaar 2010-2011

Bijlage 1

Logboek

datum	Wat	Hoe verder
27-12-2010	Boek uitgelezen	Samenvatting maken, citeren welke stukken ik kan gebruiken.
3-01-2011 t/m 6-01-2011	Samenvatting gemaakt over de hst die ik wil gebruiken	Kijken wat ik kan toepassen bij de theoretische onderbouwing.
14-01-2010	Gesprek leidinggevende over verloop praktijk	Ik loop vast met mijn functie. Ik weet niet wat ik ga doen????
15-01-2011	Nadenken over nieuwe onderzoeksvraag	Niet gelukt... blijf bij mijn huidige.
18-01-2010	Huidige onderzoeksvraag aangepast	
26-01-2010	Afspraak maken Willy	
7-02-2011	LOL bijeenkomst. Onderzoeksvraag aangepast	Start maken met nulmeting, Starten theoretische onderbouwing.
9-02-2011	Enquête opgesteld samen met collega IB'er.	In teamvergadering enquête uitdelen en toelichten.
22-02-2011	Alle enquête uitslagen ontvangen, nul meting op papier uitwerken.	Nadenken over hoe dit te formuleren in meesterstuk (vragen bij LOL)
24-02-2011	Uitwerken theoretische onderbouwing	Loop vast, operatie. Wat bespreekbaar maken bij de LOL: - Over bijlages toevoegen (enquetes, logboeken.

		- Literatuur formuleren. - Dropbox
10-03-2011	Uitwerken van de methodologie Wat ga ik doen, wanneer, hoe, wat heb ik daarvoor nodig.	- nulmeting hierin verwerken
16-03-2011	- Conceptversie handelingsadviezen op papier gezet - rooster maken voor klassenobservaties 3x KGT klassen	- hoe maak ik dit aantrekkelijk. Enkel nog kladversies. - hebben deze klassen wel de juiste stoornissen in de klas?
19-03-2011	Uitwerken leerlingpopulatie van de 3 KGT klassen, welke stoornissen komen het meeste voor.	
23 en 24-3-2011	`Klassenobservaties uitvoeren	Hoe ga ik deze uitwerken?
28-03-2011	Gesprekken met de leerkrachten van de KGT klassen	Welke handelingsadviezen kwamen naar voren?
4-04-2011	Leerkrachten opnieuw voorzien van handelingswijzers	Opnieuw gesprekken voeren met de leerkrachten?
8-04-2011	Gesprekken met de leerkrachten.	Wanneer ga ik deze uitslagen uitwerken? Is dit genoeg informatie?
12-04-2011	Observaties in de klas	
20-04-2011	- Eindresultaten enquetes uitwerken - data analyse schrijven	Conclusie trekken voor de officiële handelingswijzers

BIJLAGE 2

ADHD

De volgende adviezen komen uit de handelingswijzers van Trix van Lieshout. Ik heb enkel de adviezen gekozen die ik later terug wil laten komen in mijn eigen handelingswijzers

- Zie de onmacht: reageer snel en effectief, zowel op gewenst als ongewenst gedrag.
- Zie toe op medicatietrouw. Controleer de inname van de medicatie en stel de leerling verantwoordelijk voor het innemen hiervan.
- Besef dat leerlingen beter presteren in prikkelarme leersituaties.
- Zorg voor herhaling.
- Begeleid vrije situaties.
- Geef korte, duidelijke en enkelvoudige opdrachten.
- Werk met vaste structuur en duidelijke tijdsafbakening.
- Zorg voor voldoende prikkelende, uitdagende lesstof, zodat de leerling zijn interesse niet wegzakt.
- Zorg voor visuele ondersteuning bij het geven van taken.
- Geef feedback.
- Wees nabij.
- Wees vriendelijk en open naar een leerling. Voorkom discussie.
- Geef de leerlinge korte 'time-out' ter afkoeling.
- Spreek non-verbale signalen af met de leerling.
- Gewenst gedrag benoemen en belonen.
- Leer de leerlinge de 'stop-denk-doe' methode aan.

(<http://adhdwatnu.punt.nl>)

Stop:

Word de ADHD-er kwaad / agressief roep hard STOP.

STOP betekent dus letterlijk een time-out

Ga dus geen discussie aan, dit heeft totaal geen zin!

Denk:

Denk dan na over het probleem. (word en blijf rustig)

Doe:

Word de ADHD-er rustig dan samen praten en zoeken naar een oplossing.

Adviezen bij PDD-NOS

De volgende adviezen komen uit de handelingswijzers van Trix van Lieshout. Ik heb enkel de adviezen gekozen die ik later terug wil laten komen in mijn eigen handelingswijzers.

- Houdt rekening met een niet-egaal ontwikkelpatroon. Een leerling kan op het ene gebied veel verder ontwikkeld zijn dan op het andere.
- Heb veel geduld en begrip voor de leerling die andere nauwelijks begrijpt en zelf ook slecht begrepen wordt.
- Accepteer het kind in zijn eigenheid en pas de omgeving en de verwachtingen hierop aan.
- Wees ervan bewust dat visuele en auditieve prikkels voor onregelheden kunnen zorgen.
- Creëer veiligheid door structuur en nabij zijn. Zorg voor duidelijkheid, voorspelbaarheid en structuur in ruimte, tijd en activiteit.
- Leer gedrag aan door veel herhalen, inprogrammeren, voorzeggen, uitleggen en oefenen.
- Doe geen beroep op emoties. Deze herkent de leerling niet of nauwelijks.
- Blijf kalm, zakelijk en neutraal met zo min mogelijk emoties.
- Gebruik geen figuurlijk taal of dubbele bodems.
- Kap het constante doorvragen en doorzagen af.
- Zet de leerling steeds met beide benen op de grond. Laat fantasie niet doorwerken.
- Ontwijk teveel groepswerk.
- Zorg voor aanpak die hoort bij iemand die jonger is dan het kind zelf.
- Wees ervan bewust dat uitingsvormen sterk kan verschillen per jongere.
- Zie naast de beperking, vooral de positieve kant van het kind.

Adviezen bij ODD

De volgende adviezen komen uit de handelingswijzers van Trix van Lieshout. Ik heb enkel de adviezen gekozen die ik later terug wil laten komen in mijn eigen handelingswijzers.

- Begrens dwars, vijandig gedrag duidelijk en vertel welk gedrag je wel wilt zien.
- Zie drift bij de leerling als een gebrek aan verbale uitingsmogelijkheden.
- Blijf kalm, reageer zakelijk en neutraal.
- Oefen met 'time-out'.

- Stel met de leerlinge een beloningssysteem op en werk hier consequent mee.
- Stel de leerling verantwoordelijk en aansprakelijk voor zijn gedrag.
- Bespreek met de leerling de keuzes die hij wel kan maken.
- Confronteer de leerling met de gevolgen van zijn daden.
- Zoek samen met de leerling naar handvatten die hij of zij prettig vindt.

Bijlage 3

Vragenlijst leerkrachten Het Aventurijncollege.

Werkzaam op locatie:

- ☐ Halsteren
- ☐ Bergen op Zoom
- ☐ Elders binnen stichting Driespan, namelijk.....

Functie:

- ☐ leerkracht fulltime
- ☐ leerkracht parttime
- ☐ invaldocent
- ☐ onderwijsondersteunend personeel
- ☐ anders, namelijk.....

In te vullen door leerkrachten:

Ik ben werkzaam in klas:

☐ 1BBL	☐ 3 BBL
☐ 1 KGT	☐ 3 KGT
☐ 2 BBL	☐ 4 BBL
☐ 2 KGT	☐ 4 KGT

Eigen ontwikkeling

1. Hoelang bent u al werkzaam binnen REC-4 onderwijs?
..... Jaar
2. Hoelang bent u al werkzaam op het Aventurijncollege?
..... jaar
3. Heeft u een aanvullende studie gevolgd naast de PABO of lerarenopleiding?
☐ Nee
☐ Ja, namelijk.....
4. Heeft u ambitie om verder te leren binnen het speciaal onderwijs?
☐ Nee
☐ Ja

Uw huidige kennis

1. Welke REC-4 stoornissen komen volgens u het meeste voor binnen de locatie waar u werkzaam bent.
.....
.....
.....
.....
2. Kunt u uit bovenstaande antwoorden een keuze maken uit de 3 meest voorkomende stoornissen?
1.....
2.....
3.....
3. Wist u voordat u hier kwam werken voldoende over de meest voorkomende stoornissen op deze locatie?
O ja
O Nee
4. Vindt u dat u op dit moment al voldoende weet over de stoornissen die voorkomen op de locatie waar u werkzaam bent?
O ja
O nee
5. Twijfelt u soms aan uw kennis over de REC-4 stoornissen?
O ja
O nee
6. Over welke stoornis zou u graag handelingsadviezen willen ontvangen?
.....
.....
.....

Over de locatie.

1. Vindt u dat het personeel consequent en op dezelfde wijze handelt t.o.v. de verschillende stoornissen op school?
O ja
O nee
2. Twijfelt u wel eens over de kennis van uw collega's betreffende de REC- 4 stoornissen?
O ja
O Nee
3. Wat zou er volgens u mogen veranderen in de aanpak t.o.v. de leerlingen?
.....
.....
.....
.....

Een cijfer geven.

1. Kunt u een cijfer geven over uw kennis over de REC- 4 stoornissen? (omcirkel het getal wat het beste bij u past. 1 is weinig kennis, 10 is veel kennis.)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

2. Kunt u een cijfer geven waar u zou willen staan betreffende uw kennis over de REC- 4 stoornissen? (omcirkel het getal wat het beste bij u past. 1 is weinig kennis, 10 is veel kennis.)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

3. Kunt u een cijfer geven over de complete kennis binnen de school die volgens u nu heerst (alle medewerkers binnen uw locatie) over de REC-4 stoornissen? (omcirkel het getal wat het beste bij u past. 1 is weinig kennis, 10 is veel kennis.)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

4. Kunt u een cijfer geven waar je zou willen staan betreffende de kennis van het gehele personeel op uw locatie over de REC-4 stoornissen? ? (omcirkel het getal wat het beste bij u past. 1 is weinig kennis, 10 is veel kennis.)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Overig

1. Bent u door deze vragenlijst aan het denken gezet over uw eigen kennis?
O Ja
O Nee
2. Zou u over enkele weken nogmaals deze vragenlijst in willen vullen?
O ja
O Nee

Bedankt voor de medewerking!!!

Joukje Oirbans

Bijlage 4

Teamvergadering Passend onderwijs

Punt 1. Transitie zorg – passend onderwijs

Welke onderwijsdiensten en/of onderwijsproducten realiseert de school in samenwerking met de zorg?

-Momenteel wordt samen met GGZ een aantal trainingen opgezet die binnen de school aan een aantal leerlingen wordt gegeven. De eerste training vindt plaats in de bovenbouw. Dit wordt eventueel later verder uitgebreid.

-We hebben regelmatig overleg met verschillende zorginstanties over onze leerlingen. Er is geen dienst of product ontwikkeld in samenwerking met de zorginstanties. Bepaalde instanties (Klaver-4, GGZ) krijgen ruimte om binnen schooltijd leerlingen te begeleiden. Instanties waar wij o.a. contact mee hebben: Tender, Klaver-4, Zorgbureau de puzzel, De wensvijver, Mentaal Beter, Mee, GGZ, Kempenhaege.

Welke mogelijkheden zien we om dit in te zetten in het samenwerkingsverband?

-Vanuit het Aventurijncollege en vanuit reguliere scholen komt er regelmatig een vraag naar een combinatie van behandeling en scholing. Voor het samenwerkingsverband zou het een goede aanvulling zijn als we een kliniekschool/deeltijdbehandeling kunnen realiseren. Dit zou uitgebouwd kunnen worden met GGZ maar ook Tender zou hierin een partner kunnen zijn.

-Aanbod van wat korte trainingen/begeleiding binnen de school in samenwerking tussen school en zorginstantie op het gebied van plannen, organiseren of sociale vaardigheden.

-Een project waarbij leerlingen binnen het samenwerkingsverband tijdelijk worden opgevangen. Dit kan voor een periode van 3 maanden tot 2 jaar. Hierbij wordt er onderwijs aangeboden maar ook een voor de leerling aangepaste training (sova, agressieregulatie). De leerling wordt tijdens die periode geobserveerd. Na een bepaalde periode (3 maanden-2 jaar) keren deze leerlingen waar mogelijk weer terug naar hun eigen school. Is er meer behandeling nodig kunnen ze opgevangen worden binnen de kliniekschool/deeltijdbehandeling. Hebben ze speciaal onderwijs nodig dan zou er eventueel een mogelijkheid zijn om hen eventueel binnen het speciale onderwijs te houden.

Punt 2. Transitie Passend onderwijs – Zorg

Welke onderwijsdiensten en/of producten heeft de school zelf ontwikkeld?

Zijn er mogelijkheden om dit verder te ontwikkelen en aan te bieden aan jeugdzorg?

Een dienst die wij momenteel verlenen aan het reguliere onderwijs is de deelname van de ib-er aan het ZAT-overleg. Hierbij komen de zorgcoördinator, leerplichtambtenaar, jeugdzorg en politie, rebound en schoolarts samen om leerlingen die zijn ingebracht in het overleg (met toestemming van ouders) te bespreken. Dit zou op langere termijn verder uitgebreid kunnen worden. Is het dan meer zinvol om eventueel een gedragswetenschapper hierbij te betrekken?

Toekomstidee:

Een eigen expertisecentrum binnen het samenwerkingsverband. Dit expertisecentrum zit gekoppeld aan de speciaal onderwijs school. Binnen het samenwerkingsverband kunnen daar de trainingen, deeltijdbehandeling/kliniekschool, adviezen etc. worden ingekocht. Ook de expertise die nu al aanwezig is binnen de verschillende reguliere scholen kan binnen dit expertisecentrum een plek krijgen.

punt 3

COMMUNICATIE

Formuleer voor jouw school 5 belangrijke communicatieboodschappen, die passen/aansluiten bij de visie/missie/kernwaarden van de Koraalgroep/Driespan en geef suggesties hoe en wanneer deze boodschappen gecommuniceerd moeten worden.....

Visie

Koraalgroep: Fullservice principe (zorg en onderwijs uit een hand)

Driespan: Onderwijs verzorgen met hart en expertise, Samen, Innovatief, Transparant en Onderscheidend.

Primaire Proces: Samen, Uniek, Passie, Kansrijk

Het Aventurijncollege: Een passionele school met unieke leerlingen!!

Wat doen we nu al?

- P.S.O
- Open Dagen
- Website
- Voorlichting ouders
- Niet

Wat kunnen we uitbouwen?

Regionale bedrijven inschakelen om leerlingen te laten 'snuffelen'
Meer communicatie, PR vooraf.
Website updaten met info over het Aventurijncollege
Voorlichting en presentatie voor ouders, wat heeft de school te bieden?
In de BODE (stadsblad) "De school uitgelijnd"

Professionalisering:

- Coachen leerkrachten regulier onderwijs.
- Uitwisseling, kruisbestuiving leerkrachten regulier en REC, vakkennis versus pedagogische begeleiding.
- Gefaseerd zorg-onderwijsaanbod naar volledig/ regulier onderwijs.
- Gedragsspecialisten inzetten.

Verder:

- Denken in kansen, niet in bedreigingen.
- Voorkomen 'dump' te worden van regulier onderwijs.
- Dus, duidelijk profilering van zorgaanbod van de school, doelgroepomschrijving.

punt 4.

Initiatieven

Maak een overzicht van mogelijke initiatieven die de school in de periode maart-juli 2011 kan ontplooiën om tot een scenario Passend Onderwijs te komen. Zet in je overzicht welke informatie je van wie nodig hebt en geef zelf aan welke ideeën je hebt hierin (en wie dat dan zou moeten uitvoeren).

Initiatieven	wat	actor
Gemeenten	nagaan welke informatie zij al hebben en wat hun wensen/ideeën zijn	Bovenschoolse werkgroep / samenwerkingsverbanden
Overheid	Wat moet en wat mag	Integrale directie
Driespan/Koraalgroep	Wat moet en wat mag	Integrale directie
Reguliere scholen	Informatie geven over REC4 leerlingen	REC/DAB
Reguliere scholen / samenwerkingsverbanden VO	Wat willen zij dat wij als VSO gaan leveren in de toekomst: een profiel vaststellen op basis van behoefte van de markt.	Directie/locatiemanager
Locaties VSO	Profiel beschrijven: wat kunnen we bieden aan welke type leerlingen	Directie, locatiemanagers, teams
Zorginstellingen	Nagaan welke combi's mogelijk zijn met zorginstellingen	Directie
Ouders	Wat zouden ouders het liefste willen voor hun kind in relatie tot het passend onderwijs	School maatschappelijk werkenden, directie
Onderwijsconsulent, ROC, andere REC4 scholen	Onderzoeken wat zij doen en willen mbt passend onderwijs	beleidsmedewerker

Uit de discussie bleek verder dat het veel teamleden nog erg onduidelijk is. We weten zelf amper wat passend onderwijs gaat inhouden en we realiseren ons dat we afhankelijk zijn van de positie die het reguliere VO in zal gaan nemen. We kennen hen (reguliere VO) echter helemaal niet dus is dat moeilijk om in te schatten en op te participeren.

Dit is dan ook de belangrijkste reden dat de teamleden zichzelf vrijwel niet als actor neerzetten omdat ze voor zichzelf geen rol zien (nog).

Een ander belangrijk punt dat werd aangedragen: accent komt te liggen op het met minder mensen meer moeten doen (vacaturestop). Hoe kun je een dergelijke ontwikkeling vanuit de teams nu goed invullen als je focus op het primaire proces ligt?

Ideeën bij punt 5 betreffende passend onderwijs.

- Samenwerkingsverbanden met therapeutische centra. (wel uitbesteden, maar niet binnenhalen) Eventueel inpassen in dagrooster.
- Dienst AB vanuit school. Expertise van ons inbrengen in het regulier.

- Time out bieden aan regulier.
 - in de vorm van bijvoorbeeld sectoren (zorg boerderijen)
 - Kinderen die uitvallen, een plekje bieden.
- Projecten opzetten voor leerlingen:
 - zoeken naar werk
 - stage
 - match point (roc) → soortgelijks
 - Stages voor speciale kinderen. Passend werk zoeken.
- Projecten opstarten om leerkrachten in regulier te begeleiden.
- Huiswerkbegeleiding
- Individuele begeleiding
- Aanspreekpunt bieden voor regulier
- Workshops/ cursussen/ vergaderingen overkoepelend aanbieden.

Wat te doen tot zomervakantie:

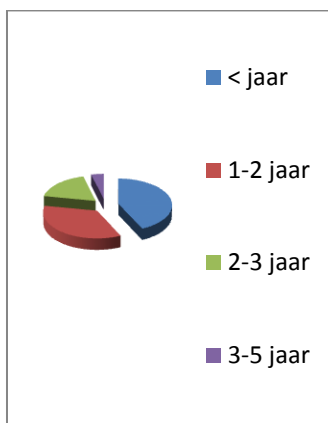
- Navragen hoe het nu loopt binnen het regulier. Wat zijn zij van plan?
- Hoe gaat het met CAO?? Worden wij secundair onderwijs of worden we primair onderwijs?
- Nadenken over hoe wij de schooltijden in willen vullen. (houden we de structuur die we nu hebben)
- Als school moeten we een profiel (type leerling) ontwerpen waar we ons aan moeten houden. Of een duidelijke verdeling hiervan

Bijlage 5 Uitwerkingen Enquete.

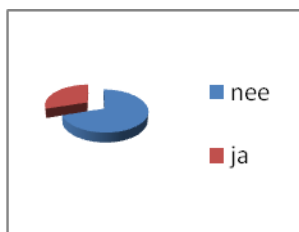
Aantal Halsteren:	12
Aantal BoZ:	15
Elders:	0

Functie:	
Leerkracht part- time	7
Leerkracht full- time	11
Onderwijsondersteunend	5
Anders	4

Hoelang werkzaam op Aventurijn?

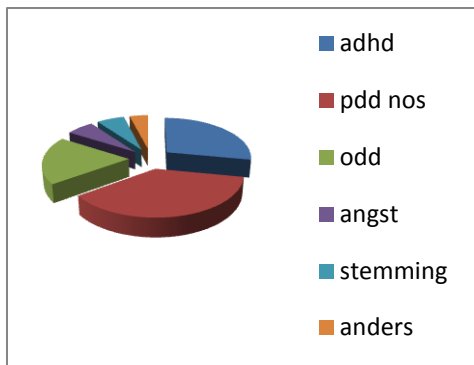
Verdere studies?

te willen studeren

82 % van de mensen zonder studie geeft aan nog meer

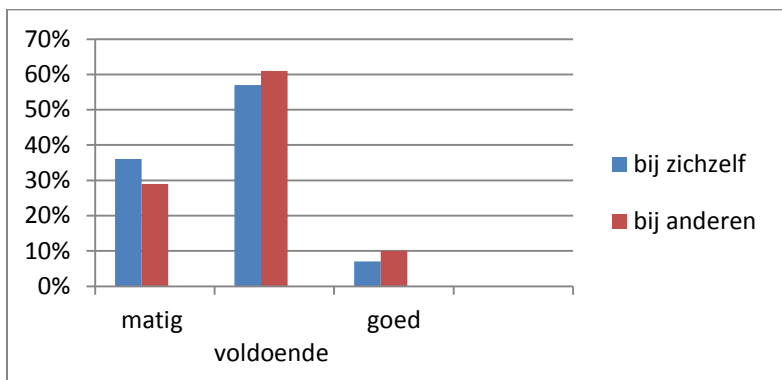
Welke stoornissen komen vaak voor volgens werknemers.

De stoornissen PDD-NOS, ODD, ADHD het

meeste.

Kennis bij zichzelf en anderen

Gemiddelde cijfers....

Kunt u een cijfer geven over uw kennis over de REC- 4 stoornissen? (omcirkel het getal wat het beste bij u past. 1 is weinig kennis, 10 is veel kennis.)

Rood is nu

Groen is wat ze willen

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Kunt u een cijfer geven over de complete kennis binnen de school die volgens u nu heerst (alle medewerkers binnen uw locatie) over de REC-4 stoornissen? (omcirkel het getal wat het beste bij u past. 1 is weinig kennis, 10 is veel kennis.)

Rood is nu

Groen is wat ze willen

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Meting april 2011

Gemiddelde cijfers....

Kunt u een cijfer geven over uw kennis over de REC- 4 stoornissen? (omcirkel het getal wat het beste bij u past. 1 is weinig kennis, 10 is veel kennis.)

Rood is nu (feb 2011)

Groen is wat ze willen (feb 2011)

Waar ze nu staan in april

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Kunt u een cijfer geven over de complete kennis binnen de school die volgens u nu heerst (alle medewerkers binnen uw locatie) over de REC-4 stoornissen? (omcirkel het getal wat het beste bij u past. 1 is weinig kennis, 10 is veel kennis.)

Rood is nu (feb 2011)

Groen is wat ze willen (feb 2011)

Waar ze nu staan in april

1 2 3 4 5 6 7 8 8,3 9 10

Bijlage 6

Planning begeleiding/ onderzoek Joukje & collega

Stap	Wat	Hoe	Datum	Datum bespreking
Stap 1	Bespreken onderzoek	1 op 1	16 maart	n.v.t.
Stap 2	Klassenobservaties	- bespreken welke leerlingen en problemen. - 3x les observatie - valkuilen bespreken	23 maart	23 maart
Stap 3	Adviezen vragen	Leerkracht noteert schoolafspraken gerelateerd aan probleem	In eigen tijd	24 maart
Stap 4	Handelingsadviezen	- IB'er zoekt adviezen van stoornis bij probleem. - IB'er koppelt adviezen aan afspraken met leerkracht.	IB'er in eigen tijd.	28 maart.
Stap 6	Uitvoeren	- leerkracht gaat aan de slag met adviezen	In de lessen van week 14	8 maart
Stap 7	Observatie 2	Les observatie (hoeveelheid in overleg.	12 april	12 april
Stap 8	Uitwerkingen	Gegevens uitwerken samen met leerkracht voor handelingswijzers	In eigen tijd leerkracht + eigen tijd IB'er.	14 april

Bijlage 7

Algemene schoolregels leerlingen Aventurijncollege

Aanvang school:

- Voor 8.15 uur is er nog geen surveillance op het schoolplein. Vanaf 8.15 begint voor de school de verantwoordelijkheid over de leerlingen.
- Zorg dat je op tijd op school komt (tussen 8.15 – 8.25), de school begint om 8.30 uur.
- Te laat komen zonder geldige reden wordt bestraft, de tijd die je hebt gemist moet je dubbel inhalen in eigen tijd.
- Leerlingen die met de fiets naar school komen, lopen met hun fiets over het schoolplein en zetten hun fiets weg op de afgesproken plaats. Je blijft van andermans fiets af!
- Alle leerlingen lopen direct naar het schoolplein en blijven niet op andere leerlingen wachten buiten het schoolplein.
- Bij aankomst op school blijven alle leerlingen op het schoolplein, de surveillant(en) is het aanspreekpunt. Bij slecht weer mag je alleen met toestemming van de surveillant(en) naar binnen.
- Op het schoolplein is en blijft het rustig en je blijft van elkaar af! Het is een regel dat we geen last hebben van elkaar!
- Wanneer het tijd is om naar binnen te gaan, ga je op aanwijzing van je leerkracht rustig naar binnen.

Regels:

- Fysiek en/of (non)verbaal geweld, is niet toegestaan.
- Het meebrengen van wapens (of wat daar op lijkt), aanstekers / lucifers, vuurwerk, drugs, alcohol, enz. zijn verboden.
- Wees rustig in het gebouw, stilte op de gangen tijdens de lessen en rustig lopen.
- Op de gang mag je alleen met toestemming van je groepsleerkracht komen. Je krijgt hiervoor een groene of rode kaart.
- Van materialen die op de gang staan blijf je af.
- Er wordt op school of in de nabije omgeving, niet gerookt door de leerlingen.
- Rookwaren worden in het begin van de dag bij de leerkracht ingeleverd.

Het meebrengen van spullen:

- Het meebrengen van waardevolle spullen is geheel voor eigen risico (let op je eigendommen).
- Gevonden voorwerpen dienen te worden ingeleverd bij je groepsleerkracht.
- In het gebouw is het dragen van petten, mutsen of een ander hoofddeksel niet toegestaan.
- Jassen hangen aan de kapstok op de gang.

- Mobiele telefoons, Mp3 spelers en andere elektronische apparaten horen uitgeschakeld te zijn en te worden ingeleverd voor aanvang van het eerste lesuur bij de groepsleerkracht. Ook sleutels worden voor aanvang van de lessen ingeleverd bij de leerkracht.
- Tassen mogen worden meegenomen in de klas en worden weggezet op de grond bij je eigen werkplek.

Schoolspullen:

- Je schoolspullen zijn in orde. Je boeken zijn gekaft.
- Op alle spullen ben je zuinig. Materiaal dat wordt vernield, dient te worden vergoed tegen de nieuwprijs.
- Boeken zijn en blijven van school, je gebruikt ze gedurende het schooljaar.

Weekkaart:

- Je weekkaart heb je elke dag bij je en lever je in bij de leerkracht.
- Je weekkaart houd je netjes.
- Je vult je weekkaart altijd juist in.
- Ouders ondertekenen iedere dag de weekkaart voor gezien. De ondertekende weekkaart blijft in het bezit van school.
- De weekkaarten worden, indien nodig, op ouderavonden besproken met de ouder(s) / verzorger(s).
- Ouders ondertekenen wekelijks de cijferkaarten voor gezien.

Eten en drinken:

- Tijdens de middagpauze lunch je in je eigen klas.
- Energiedranken en kauwgom zijn niet toegestaan.

Medicatie:

- De ouder(s) / verzorger(s) zijn verantwoordelijk om de medicatiegegevens en medicatie zelf door te geven aan school.
- Veranderingen in de medicatiegegevens moeten schriftelijk worden doorgegeven.
- Medicatie blijft in bezit van de groepsleerkracht en deze deelt de medicatie op juiste tijd(en) aan de leerling uit.
- De groepsleerkracht geeft op de weekkaart tijdig aan wanneer de medicatie op school op is.
- Wanneer ouder(s) / verzorger(s) aan de leerlingen medicatie meegeven dit graag aangeven op de weekkaart dan kan de groepsleerkracht een paraaf zetten voor ontvangst.
- Allergieën en andere bijzonderheden graag op de eerste schooldag doorgeven aan de groepsleerkracht.

Lessen/ klaslokaal:

- Indien je tijdens de lessen iets wil zeggen of vragen, houd je je aan de gemaakte afspraken.
- Tijdens de lessen houd je je aan de klassenregels.
- Je gedraagt je beleefd en gaat met respect om met de ander.
- Douchen/wassen na de gymles is verplicht. Je zorgt ervoor dat je gymkleding en douchespullen in orde zijn.
- Gebruik van het toilet is alleen met toestemming van de leerkracht. Wanneer het toilet vies is, meld je dit vooraf bij de leerkracht.

Huiswerk:

- Huiswerk wordt tijdig door de groepsleerkracht opgegeven aan de leerlingen, die dit zelf op hun weekkaart moeten schrijven.
- Proefwerken worden minimaal een week van tevoren opgegeven.
- Er kunnen meerdere huiswerkopdrachten / proefwerken op een dag opgegeven worden. Leerlingen krijgen hulp bij het plannen.

Bijlage 8

ODD

time – out met groene kaart.

- * Leg de keuze voor een groene kaart niet bij de leerling. De leerkracht biedt deze aan.
- * Benoem in 1 zin waarom de leerling een time- out aangeboden krijgt.
- * Bespreek individueel met de leerling wat je wilt bereiken met de time – out. (SMART)
- * Voorkom discussie bij het niet accepteren van de groene kaart.
- * Biedt de leerling een beloning aan als hij zijn doel van deze time- out heeft behaald.

- * Benoem gewenst gedrag.
- * Blijf kalm en neutraal
- * Evalueer de situatie met de leerling na de time- out.

Prikkelarme omgeving.

- * Zorg dat andere leerlingen uit het gezichtsveld zijn van de leerling.
- * Biedt de leerling een individuele plek aan voorin de klas.
- * Opgeven taken puntsgewijs visualiseren op het schoolbord.
- * Houdt instructie kort en bondig.
- * Zorg voor middelen om auditieve prikkels af te schermen (muziek, koptelefoon)

- * Zorg voor voldoende ‘klaar opdrachten’.
- * Gewenst gedrag benoemen.

Beloningssysteem.

- * Laat de leerling een beloningspunt verdienen bij gewenst gedrag.
- * Een leerling kan geen beloningspunt verliezen.
- * Benoem de gevolgen van zijn gedrag.
- * Bespreek met de leerling welke keuzes hij kan maken om zijn beloningspunt te verdienen.
- * Evalueer dagelijks met de leerling de behaalde punten.

- * Geef de leerling mogelijkheden tot schakelen.
- * Voorkom straffen door de leerling een time- out aan te bieden

ADHD

time – out met groene kaart.

- * Geef de leerling een fysieke opdracht tijdens zijn time- out.
- * Spreek een non-verbaal signaal voor het pakken van een groene kaart.
- * Beslis als leerkracht zelf de tijdsduur van de time- out.
- * Bespreek de voorwaarden voor terugkomst in de klas.

- * Biedt time- out aan als medicatie nog moet inwerken.
- * Zorg voor vaste invulling van de time- out.

Prikkelarme omgeving.

- * Werkplek van de leerling dichtbij de leerkracht.
- * Werkplek uit de buurt van externe prikkels (ramen, deuren)
- * De leerling ruimt elke dag zijn werkplek op.
- * Begeleid de leerling bij het organiseren van zijn schoolwerk.

- * Structureer vrije situaties voor.
- * Biedt visuele ondersteuning bij het opgeven van een taak.
- * Zorg voor voldoende ‘klaar opdrachten’.

Beloningssysteem.

- * Bespreek de voorafgaande hoeveelheid waarschuwingen en visualiseer deze.
- * Hang afgesproken doelen zichtbaar op in de klas.
- * Voorafgaand de les gewenst gedrag benoemen.
- * Maak duidelijk onderscheid tussen belonen van gedrag en werkhouding.

- * Houdt rekening met inname medicatie bij het inzetten van belonen.
- * reageer snel en effectief.

PDD-NOS

time – out met groene kaart.

- * Spreek met de leerling een time- out plek af.
- * Leer de leerling zelf de groene kaart te nemen voor een time- out.
- * Benoem hoelang de time- out mag duren.
- * Geef de leerling rust tijdens zijn time- out.
- * Ga na de time- out pas met de leerling in gesprek.

- * Heb begrip als de leerling jou niet begrijpt.
- * Laat fantasie niet doorwerken.
- * Gebruik geen figuurlijk taalgebruik.

Prikkelarme omgeving.

- * Gebruik de anti- plekken op vaste momenten.
- * Ontwijk teveel groepswerk.
- * Voorkom auditieve prikkels door de aanwezigheid van koptelefoons.
- * Houdt vast aan het dagrooster.
- * Begeleid vrije situaties.

- * Blijf kalm met zo weinig mogelijk emoties.
- * Biedt ondersteuning bij het inplannen van huiswerk.

Beloningssysteem.

- * Benoem elke les de hoeveelheid verdiende punten.
- * Visualiseer het aantal behaalde punten op het bord.
- * Bij onenigheid het doorvragen van de leerling afkappen.
- * Benoem zakelijk en neutraal waarom je een keuze maakt.
- * Bespreek vooraf voor welke beloning er wordt gewerkt.

- * Gebruik veel herhaling, voorzeggen, uitleggen.
- * Zorg voor aanpak die bij iemand hoort, jonger dan zijn leeftijd.

Bijlage 9

